

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 83 - no. 11 - november 1981

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING
DER BIJENTEELT IN NEDERLAND**
Opgericht 1897

Hoofdredacteur: Chris Maillie
Redactieleden: Therese Rive, Ko Zoet

Ledenblad: Oplage 8000
Verschijnt 11 x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd
Losse nummers: f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven op aanvraag

**REDACTIE, ADMINISTRATIE en
ADVERTENTIE-EXPLOITATIE:**

Het BIJENHUIS, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen.
Tel. 08370 - 2 27 33 (meerdere lijnen)
Postgiro 82.32.76. Bankrek.no. 53.90.42.900 ABN,
Wageningen, Postgiro 82.41.84.

Registratie: Verenigingsreg. K.v.K. no. V 119736
Bijenhuis: Handelsreg. no. 11433

Druk: Van Mastrigt & Verhoeven B.V., Arnhem

Alle in „BIJENTEELT” gepubliceerde meningen en in-
zichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan
na overleg met de Redactie.

Kopij **vóór de 10e van de maand**, voorafgaande aan de
maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook op-
gaven en betaling van advertenties en Speurbijltjes.

jaargang 83 — nummer 11 — november 1981

INHOUD

Immerkens en immen	235
Geknipt voor u	236
Officiële mededelingen	238
Boekbespreking	238
Bijenplant in beeld: Sneeuwbes	239
Sprokkelwaar	240
Onderwijs, demonstratie, voorlichting	241
Met het Groentje op reis	242
Wie? Wat? Waar?	242
Bijenteelt in Canada	243
Evenementen over de grens	245
Oogst en dracht	247
Nationale Imkersdag te Apeldoorn	248
Bijenfolklore	249
De lezer schrijft	251
Actie in de regio	255

SPEURBIJTJES

Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer
35 cent. Te voldoen bij vooruitbetaling. De
Redactie stelt zich niet verantwoordelijk voor
de inhoud.

Laat u niet „mollen”, gebruik óók mijn **Pollen!** 1 kg f 45,—;
2 kg f 80,—. Franco huis. **Oogst 1981.** Giro 4621556, t.n.v.
J. A. Dekker, J. C. Schröderstraat 2, Amsterdam. Tel. 020-
193224.

JANNEKE DE JONG: **Imkersartikelen** tegen de scherpste
prijzen: in- en verkoop van **honing**, inkoop van oude **was**,
Willem v. Hillegaersbergstraat 60a, Rotterdam, Tel. 010-224871.

TE KOOP GEVRAAGD: partijen **Nederlandse honing**, o.a.
koolzaad, zomer- en heldehoning. Wij bieden hoge prijzen.
HET BIJENHUIS te **WAGENINGEN**. Tel. 08370 - 22733.

IN- EN VERKOOP van **bijenvolken**, **kasten** en **korven**, **honing**
en lege kasten en korven. J. C. Basten, Burg. Brouwenseweg
3, Horssen (Geld.). Tel. 08874-1791.

TE KOOP: **nieuwe spaarkasten**. Eigen fabrikaat. Vraagt vrij-
blijvend prijsopgave bij: Imkerij Muller, Zeedijk 35, Nijbroek.
Tel. 05717-661.

Voor St. Nicolaas **TE KOOP:** nog een paar nieuwe **honing-
slingers**, halve prijs. H. de Vries, Noord 177, Workum. Tel.
05151-1252, van 12.30 tot 14.30 en van 18.30 tot 20.00 uur.

BELONING f 100,— voor inlichtingen welke leiden tot het op-
helderen van de **diefstal** medio augustus van mijn bijenkast
van de **hei bij Laren**. Het is een nieuwe spaarkast met hoek-
veranding met twee groene broedkamers en één naturel
honingkamer. Van Poelgeest, Vianen, tel. 03473-73975.

AANGEBODEN voorjaar 1982: **Stuifmeelkorrels uit Nieuw Zee-
land**. 100 kg eerste klas zuivere kwaliteit. Inlichtingen: Hob-
ca, Postbus 57, 6882 MK Velp. Tel. 085-620288.

AANGEBODEN: 3 oude **simplexkasten**. **GEVRAAGD:** gebruikte
spaarkast(en). Tel. 01713-3074, Gooiland 17, Roelofarendsveen.

Bouw nog deze winter de „**Amsterdamse stuifmeelval**”. Werk-
tekening + gaas: f 24,50, franco thuis; giro 4621556 t.n.v.
J. A. Dekker, Amsterdam, tel. 020-193224. Ook geschikt voor
dubbelw. kasten.

TE KOOP z.g.a.n. **simplexkasten** en **nieuwe korven**. G. H. Ol-
denbeuving, Koolzaadhof 17, Nagele (N.O.P.). Tel. 05276-2784.

TE KOOP wegens beëindiging: 4 dikke **bijenvolken uit de hei**,
in 10-raams kast f 1000,—. Albert Steenbergstraet 15, Hoo-
geveen, Tel. 05280-72592.

bij de VOORPLAAT

Het vierdelige Franse opschrift voor honing is
niet alleen commercieel duidelijk, maar ook
een herkenningsteken voor de bijen, hoewel
de kasten ook al in twee kleuren zijn geschild-
erd, steeds in een andere combinatie. Uit
voorzorg voor dierlijke indringers staan ze op
omgekeerde bloempotten.

Meer nieuws hierover op pag. 242.

IMMERKENS EN IMMEN

In voorgaande eeuwen, toen de Veluwe nog verdeeld was in marken, buurt- en maalschappen en eindeloze velden met dop- en struikheide, afgewisseld met witbloeiende boekweit het landschap sierden, was het hier een waar lustoord voor onze immen. Echter niet alleen voor de bijen, doch wellicht nog meer voor de „immerkens“, immers bij het ontbreken van petroleum en suiker waren was en honing onmisbare produkten in het dagelijks leven.

In de markerechten uit die tijd treffen we dan ook diverse bepalingen en uitspraken aan, die betrekking hebben op de toenmalige bijenteelt. Zo had de Uddeler Mark een bepaling dat de opbrengst van „bijenvelden“ ten goede moest komen aan het bos of de plaatselijke bewoners, nl.

Dye byevelden sullen by nyemandt verhuurt worden dan by den holtrichters, ende dat tott profiit van het bossch ofte gemiene malen.

Gedateerd: 25-4-1607

Of je nu uit Uddel kwam of van elders, dat speelde geen rol, je moest je wel aan die bepaling houden. Deed je dat niet, dan verging het je als Beert Peters uit Hierden en die kwam er nog zeer genadig van af, t.w.

Alsoo Beert Peterss van Hierden in dit jaer 27 immen aen de kant ofte by de heege heeft geset sonder kennis van den boswaerder ofte maelman (eigenaar), welke vermogens d'overgifte op den 6 Mey 1647 aan de malen zijn verbuert, soo ist dat Beert Peterss presenteert met eede te verklaren sulckx onwetende gedaen te hebben; soo hebben hem de malen, na presentatie van eede, gebrueckt (veroordeeld) te geven van ider imme twee stuyvers, maeck de 27 imme 54 stuyvers, welke hy datelick betaelt heeft.

Actum Elspeek, den 25 Julii 1645.

In Hoog Soeren gold een overeenkomstige bepaling, die al zeer oud was, nl. van 1482, en welke als volgt luidde:

Nyemant en zal eenige immen in den bossche brengen hy sall tselve eerst den holtrichter te kennen geven, by peene van (op straffe van) twee daler.

Maalschap het Hoogsoerensche Bosch.

Blijkbaar was die bepaling niet afdoende want 150 jaar later volgde er een uitbreiding, nl.

Opten 9den April 1634 is geresolveert (besloten) dat van nu voortaan nimant, hy sy erffgenaem ofte gien, ongcorte immen (niet afgejaagde of afgezwermde volken) in den bosch mogen setten opte beesbloem (bos- en vossebes), by pene van ver-

lies van de immen; ock nymant buytten kennis van de holtrichters immen in den bosch setten, by pene van twe dalder.

Met strengere bepalingen ben je er niet altijd, zoals ook in Soeren bleek. Willem Willemsen haalde de bijenvolken uit de bomen en gebruikte daarbij „vuur en smook“. Zoiets gaat altijd goed totdat de „holtrichter“ er achter komt en dan ga je voor de bijl.

Also die holtrichters aen deese maelspraak (rechtspraak) hebben voorgegeeven dat Willem Willemsen te Suren in den jaere 1638, naer datter exbres verbot was gedaen, sich verstout heeft sonder consent (toestemming) immen uuth holle boomen te houwen ende met viir te smoecken, als blickt by condtschappen (berichten) ende siin, Willems eegen confessi is gebleecken, hebben die gemeene maeluyden Willem Willemsen gecondemneert in een boete van ses gulden.

Daar bosbrand in vroeger jaren wegens beperkte blusmogelijkheden catastrofaal was, volgde er op de overtreding van Willem Willemsen een herziene bepaling, die paal en perk moest stellen aan het gedrag van dergelijke boosdoeners, t.w.

Noch is geresolveert (verordonneert) dat niemant, hy sy oick wye hy sy, sich sall verstouten, tot vermydonge des brants ende vernielonghe der boomen, sonder consent der holtrichters eenige swermen uuth holle boomen te houwen, noch met eenige instrementen van vyerwercken uuth te smoecken, by een peene van twee pont groot soo duck imant contrarii doende bevonden ofte overtuycht sall worden gedaen te hebben; maer die swermen, aen struycken ende tacken van boomen hangende, die sonder bill (bijl) ende vyer geschept kunnen worden, sall een ieder vrystaen.

In de Lierder en Speldermark (ten z.o. van Apeldoorn) werd voor het plaatsen van bijen „setgelt“ geheven, in Loenen en Sylven „setgeld“ zoals uit het volgende blijkt.

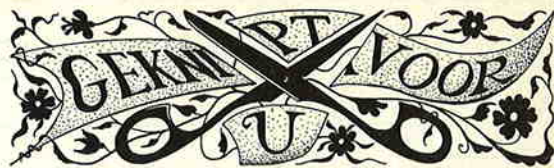
Noch is verwilkoert (bepaald) ende avergegeven by die gemene erfgenamen dat dat immengelt, dat van die uutheemsche immen komt, een van die acht vant kerspel, die van die acht daertho geordinneert wort, op sunte Bartholomeeus dach (24 aug.) immanen ende boeren sal ende rekeninge daervan doen, ende blyven by dat olde stegelt.

Lierder en Speldermark, 1515,
des Woensdaegs na sunte Odolphus dach.

Om sonderlinge redenen is by den holtrichter ende zantlicke erffgenaemen verstaen dat gene vreemde immen in 't bosch off velt te setten sal worden toegelaten, tenzy dselve alvorens de boschwaerders aengegeven worden met beloffte 't set-

gelt daarvan aen niemant als aen deselve bosch-
waarders te voldoen, by poene van alle immen
desen ter contrarie geset worden te executeren,
yder im tot ses stuyvers.

Loenen en Sylven Juni 1707.

In de maalschap van Garderen waren er handige jongens, die de bijen van het boekweit naar de heide verplaatsten zonder daarvan op ordentelijke wijze melding te maken. Zien we tegenwoordig in de IJsselmeerpolders niet hetzelfde gebeuren? De boete die Garderen in die dagen daarop stelde was niet mis, nl.

Alsoo op den 4 September 1738 op een gemene maaldagh is door dry reysen af te kloppen een-paarigh met gemeene maalenstemmen voor vast geresolveert dat van nu voortaan geen buytenman, die geen eygenaar int maalschap is, aan de boeckweyt of binnenwals of aan imant siin landt sullen mogen setten met haar immen, of sy sullen aan de boeckweyt blieven, en indien sy moghten willen verplaatsen of aant heet (heide) soo sullen deselve immerkens geholden weesen int velt te setten soo veer het Garder maalschap streckt, en daar het recht van betalen als daar van oudts op is staande; en die tegen deze ordinantie moght keeren of hier iets tegen moght comen te doen sal een boete verplight weesen te betalen van 25 gulden.

In het kerspel Wilp had men de zaken goed geregeld, daar was het gratis „parkeren” van bijen praktisch uitgesloten:

Nog in overweging ziinde genoomen hoe in deze markt verscheiden ymmen worden gebragt van zulke plaatsen, waar door de ingesetenen van deze markt een stuiver van yder ym voor staageld moet worden betaalt, zoo is geresolveert dat ook in deze markt van zulke ymmen een stuiver van yder ym zal worden betaalt, en daarvan binnen drie weeken aangaave en betalinge aan den markschryver zal moeten geschieden, op poene dat dezelve geschut zullen worden; zullende dan nog de meyeren, op wiens land dezelve staan, voor de betalinge van genoemde stuiver verantwoordelyk blyven; en zal hiervan in 't cerspel notificatie geschieden als gewoonlyk.

Mark van Aard en Aarderbroek
op dato den 23 Junii 1791.

Ook waren er buurtschappen die het woord „protectionisme” weliswaar niet kenden, doch de inhoud ervan heel goed. Zo was dat het geval in Emst en Westendorp onder Epe, nl.

Die uytheemsen moegen geen immen int boeregt brengen op de bloemen, hetzy encken off elders, bij een boete van twaelf gulden sesthyen stuyver.

Bron: Mr. J. J. S. Baron Sloet „Geldersche Marken-rechten”; Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage, 1911.
Jan van de Veluwe

ATTENTIE

De inzendtermijn van kopij en advertenties voor het Groentje eindigt op de 10e van elke maand voorafgaande aan de maand van plaatsing.

Het vangen van zwermen

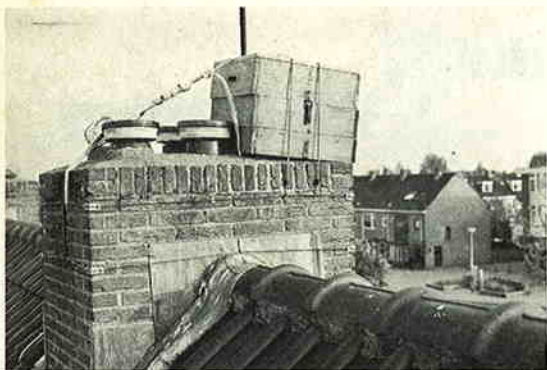
Het specifieke geluid van een afkomende zwerm is onmogelijk onder woorden te brengen. Het begint aarzelend, vriendelijk, hoog van toon en naar gelang het aantal bijen dat de kast is uitgestroomd wordt het indringender, zwaarder, om later als de tros zich vormt weer langzaam in intensiteit af te nemen. De burens sluiten demonstratief de ramen, omstanders gaan op eerbiedwaardige afstand staan. En zo hoort het ook! Zo'n intieme gebeurtenis als de geboorte van een nieuw bijenvolk hoort de imker in alle eenzaamheid mee te maken, aldus collega De Kat in **Amstellands „Bij-Praten”**.

Hoewel mei de zwermmaand bij uitstek is worden we ook in juni nog vaak overstelpt met telefoontjes over zwermen, die de onmogelijkste plaatsen als tijdelijke of definitieve rustplaats hebben gekozen. Natuurlijk zijn het geen zwermen van de eigen stand. Wij leggen ons namelijk toe op selectie(!) en telen slechts voort van volken met de minste zwermneiging. Minder dan de minste zwermneiging zullen we nooit komen, want, beste vrienden, laten we niet vergeten dat de soort zich alleen in stand kan houden door . . . te zwermen. Vandaar vanaf deze plaats een eresaluut voor de enkeling die de voortplantingsdrang van zijn immen niet heeft kunnen „manen”. Tot meerdere glorie van onze APIS.

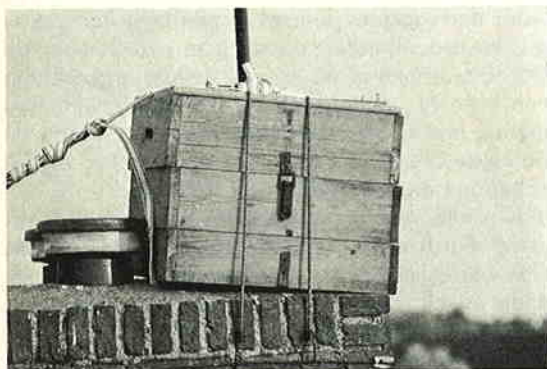
Wat voor soort zwermen kunnen we letterlijk en figuurlijk op ons dak krijgen? Het spel begint met de voor-, brand- of bromzwerm; verder zijn er de maagde-, bruids-, honger- en nazwerm, waarbij de eerste nazwerm in verschillende streken van ons land vroeger (alleen vroeger?) een andere naam droeg zoals nalaat, midzwerm of endeling

Nu wil ik het verder niet heben over het voorkómen van het zwermen, maar wel over de vele capriolen die door imkers worden uitgehaald om de ongetemde dames (met een aantal meevliegers van de andere kunne) weer onder controle te krijgen.

Enige jaren geleden heb ik het meegemaakt, aldus C. A. Metselaar in „**Immennieuws**” van **afd. Boskoop**, dat er gedurende jaren achtereen een zwerm bijen zich genesteld had in een schoorsteen. Dit was in De Loetse. Nu wil het toeval schoorsteen wilde hebben en hij zeurde mij het hoofd dol om ze er voor hem uit te halen. Uit-

eindelijk besloot ik eens naar de bewuste zwerm te gaan kijken. De enige oplossing van het probleem leek mij... het afbreken van de schoorsteen! Het was gauw beslist, als de bijen maar weg waren! Toen zijn we het dak opgegaan en hebben de schoorsteen afgebroken. De stukken raat hebben we in broedramen gesneden. Het volk leverde datzelfde jaar nog tien pond honing op.

Het volgende verhaal komt voor in „De Stertseelaar” van afd. Leiden, waar Frans Körner samen met Athos Millington Ward aan het werk is gegaan. Hulp werd ingeroepen door een familie die, zittend in het bad, werd omgeven door bijen, die ook elders in steeds entoesiaster aantallen bij hen kwamen inwonen. Zij stelden er echter geen prijs op. Na aandachtige beschouwing van de buitenzijde van het huis werd de zwerm ook hier gelokaliseerd in de schoorsteen. Na enig denkwerk plaatsten de imkers een bijenkast op de schoorsteen, nadat ze een bijenuitlaat (met een uitlaat naar boven dus) in de schoorsteen hadden aangebracht. Dit is sneller verteld dan gedaan. Na een week konden ze tot hun verrassing een groot volk van het dak halen, dat het ook verder prima deed. De moeder zat er ook bij!

Het volgende relaas is afkomstig uit het **Maandblad van de Vlaamse Imkersbond**.

Het gebeurde in het voorbije seizoen dat vlak-

bij, aan de rand van het dennenbos, hoog in de top van een denneboom een zwerm hing. Een pracht van een zwerm, te schoon en te groot om te laten vliegen. Echter onmogelijk om erbij te geraken. Stan had nog nooit een zwerm laten hangen, doch deze was echt niet te scheppen, te hoog en te gevaarlijk. Als schoenmaker van het dorp had hij echter al voor moeilijker karweiën gestaan en hij bedacht een geniaal idee om de zwerm in de korf te krijgen. In een plaatse-lijke doe-het-zelf winkel haalde hij twee plastic buizen, totaal 8 meter lang en monteerde hierop een zeer ruime trechter. Het trechtergat liet hij uitmonden in de buizen, met een opening van 8 cm. Onderaan de buis bevestigde hij de korf en gewapend met dit uitzonderlijk gevaarte ging hij naar de boom. De zwerm hing prachtig in een vaste tros en het was een koud kunstje om de trechter onder de tros te duwen. Met een fikse stoot loste de tros en kwam in de gladde trechter terecht. En wat voorzien was gebeurde. Via de 8 meter lange buis schoof het grootste deel van de zwerm door de handen van Stan recht in de korf onderaan. Gelukkig was ook hier de koningin te vinden. Het duurde dan ook geen half uur of de ganse zwerm was terug verenigd in de korf op de grond.

Recept voor ½ liter honing-slagroom

Benodigd: Het wit van 1 ei, een weinig zout en 100 gr honing. Gebruik dunne honing op kamertemperatuur. Klop het wit van het ei met iets zout tot het niet meer uitvloeit. Doe nu een klein scheutje honing erbij en ga door met kloppen, telkens wat honing toevoegen. Zo doende krijgt u een heerlijke slagroom. Alleen: u kunt het niet bewaren! Uit: „Raat voor Imkers”, afd. R'dam.

Verenigen van darrebroedig volk

De volgende bijdrage is uit „Het Vlieggat” van afd. Zwolle: Op één van die troosteloze dagen in juli (1980), regen en een stormachtige wind, kon ik het niet nalaten naar de Flevopolder te rijden. Ik maakte mij zorgen over mijn bijen; hoe zouden ze er voor staan in hun „Struggle for life”? Bovendien had ik een darrebroedig volk en dat wilde ik mee naar huis nemen om te verenigen met een kernvolk. Aangekomen bij de bijen ontwaarde ik nog meer menselijk leven in de stromende regen. Tussen de hoog opgaande distels stak het hoofd uit van de heer v. d. Laan uit Emmeloord. „Ik moest even kijken naar een darrebroedig volkje” was zijn start tot een gesprek. Hij had een plankje gelegd van de vliegplank van dit volk naar de vliegplank van een volk ernaast. De kast met darrebroedige bijen was leeg, overgelopen naar het buurvolk. Waarom zou ik hetzelfde niet proberen thuis? Aldus het darrebroedig volk zo dicht mogelijk geplaatst

tegen een goed volk. Slechts een stukje karton ertussen moest de verbinding compleet maken. De andere dag, de eerste goede zomerse dag in juli (de 22ste), de bijen vlogen goed. 's Avonds heel voorzichtig het deksel van het darrebroe-dige volk getild: LEEG. Wel was een stroom van bijen drukdoende het aanwezige voedsel over te brengen naar de nieuwe woning.

Flug en Veilig (?) Verenigen

Via een boekje van Broeder Adam (Engeland) kwam ik aan een leuke tip over het invoeren van moeren in een moerloos volk zonder dat er een stinkende krant aan te pas hoeft te komen. Het moerloze volk openmaken en zeker 5 minuten zonder dekplank laten. Door de inwerking van het licht wordt het volk rustig. Ook het reservevolk ondergaat deze behandeling. Daarna gewoon bij elkaar hangen. Nog 5 minuten openlaten en klaar is het gehele gebeuren. Afgelopen zomer heb ik deze manier driemaal, en met succes, toegepast bij hopeloos moerloze volken. Ik verenigde met dieraams-volkjes, waarbij ik zorgde dat de moer zich op het middelste raam bevond. De drie ramen werden dus in het midden van het moerloze volk gehangen, aldus Peter Smit in „Bijennieuws Texel”.

Ko Zoet

UITLOTING OBLIGATIES

De volgende nummers zijn volgens de voorwaarden uitgeloot: 23, 26, 27, 32, 33, 40, 43, 49, 51, 64, 76, 98, 106, 149, 150.

De houders van deze uitgelote obligaties verzoeken wij de obligaties naar het Bijenhuis te zenden, waarna wij de uitbetaling zullen regelen.

VERKIEZING LEDEN HOOFDBESTUUR

Tot leden van het Hoofdbestuur zijn bij enkele kandidaatstelling (her)benoemd voor de groep Friesland dhr. A. van Lavieren, Buttinga 16, 8431 VV Oosterwolde, tel. 05160-2636; dhr. van Lavieren volgt dhr. R. v. d. Hul op in deze functie.

Voor de groep Achterhoek mevr. J. G. Brussen-Jansen, Stuijvenweg 1, 7025 DM Halle, tel. 08343-338; mevr. Brussen volgt dhr. B. Meijerman op.

Voor de groep Zeeland dhr. J. Fluyt (herbenoeming) en voor de groep Noord-Brabant dhr. W. de Lange, Zagerstraat 25, 5694 AT Breugel, tel. 04990-6187; dhr. de Lange zal de plaats innemen van dhr. van Breukelen die ons is ontvallen.

Van de groep Veluwe hebben wij nog geen bericht gehad over de opvolging van dhr. Campen.

Aan de betrokken afdelingen is conform art. 16 H.R. bericht gezonden.

VOORSTEL H.B. ALGEMENE VERGADERING

Aan de Alg. Verg. op 3 april 1982 zal fiat worden gevraagd over de ingeslagen weg betreffende de nieuwe Statuten (zie: Groentje, okt. 1981, p. 215-217).

BOEK

bespreking

DE CARNICATEELT BIJ ONZE OOSTERBUREN

In de activiteitengids van de Duitse Imkerbond, aangeboden op de Algemene Vergadering van 3 oktober 1981 te Kassel, lezen we het volgende ten aanzien van de koninginnteelt bij de D.I.B. In samenwerking met de veterinaire diensten moet alles in het werk worden gesteld om ondanks beperkingen tengevolge van wettelijke bepalingen de koninginnteelt niet in gevaar te brengen. De schade zou dan wel eens groter kunnen zijn dan die van de Varroa. Het hoofdbestuur van de D.I.B. heeft zich tijdens zijn zitting in het voorjaar eveneens beziggehouden met de koninginnteeltproblematiek. Daarbij werd het voorstel gedaan in alle bijenteeltperiodieken propagandaspotjes op te nemen voor de Carnica. In alle ernst en met exacte argumenten kan men nl. vaststellen dat de Carnicabij nog steeds niet overtroffen wordt als — conform de richtlijnen van de D.I.B. — op prestatie, eigenschappen en kenmerken wordt geteeld.

Indien alle veterinaire bepalingen worden nageleefd wordt een invoerverbod van koninginnen niet wenselijk geacht. Wel wordt een appel gedaan op alle imkers om de teeltactiviteiten van de Bond niet te doorkruisen. Het even uitproberen van een of ander ras brengt de bereikte resultaten in gevaar en heeft met de eigenlijke koninginnteelt als zodanig weinig te maken.

Tot slot wordt opgemerkt dat ook bij de grotere imkerijen een herbezinning op de Carnica wordt waargenomen. Op den duur zijn immers de doorsnee prestaties en ook de eigenschappen van doorslaggevend aard. „Die beste Biene in der Tat, die Carnica, ein guter Rat!” vormt het spotje ter afsluiting.

Elders lezen we in genoemde gids dat de D.I.B. per 1 januari 1981 de volgende sterkte bezat: 79.043 leden met 974.259 bijenvolken en een gemiddeld aantal van 12.3 per imker. Imkers met 1-10 volken: 60%, 10-20 volken: 25%, 20-50 volken: 10% en boven de 50 volken: 5%.

J. J. S.

DENKT U AAN UW CONTRIBUTIE VOOR 1982!

U bespaart de penningmeester van Uw afdeling veel werk door zelf het betreffende bedrag te voldoen.

bijenplant in beeld

sneeuwbes

Vele struiken zullen in deze tijd van het jaar getooid zijn met bessen in diverse kleuren en vormen. Het meest opvallend onder de besdra-
gende struiken is wel de Sneeuwbes. We laten
daarom de behandeling van deze bijenplant dit
keer niet samenvallen met de bloeitijd, maar met
de periode dat zij vrucht draagt.

De Sneeuwbes heeft haar oorsprong in Noord-
Amerika en behoort tot de Kamperfoeliefamilie.
De bloeiwijze is trosvormig. In juni laten de eer-
ste bloempjes zich zien en als eind september
het laatste bloempje van de tros tot bloei komt
hebben de eerste vruchten zich al aan het begin
van de tros gevormd. De rose klokvormige
bloempjes vallen niet erg in het oog. Voor de
bijen hebben ze een ultraviolette kleur. De vijf
meeldraden zijn aan de wand van de bloem-
kroon verbonden. Het opvallende aan de bloem
is dat de helmknoppen geheel omgeven zijn
door haren, die als het ware een haarprop in de
bloem vormen. De helmknoppen openen zich
aan de naar binnen gekeerde zijde van de
bloem. Tegelijk met het openen van de helm-
knoppen is de stamper rijp om stuifmeel voor
de bevruchting te ontvangen (de plant is dan
homogaam). Ook zelfbestuiving zal vruchtzet-
ting ten gevolge hebben, alhoewel door de haar-
prop de kans op zelfbestuiving wordt verkleind.
De bestuiving wordt hoofdzakelijk bewerkstel-
ligd door zweefvliegen, wespen en bijen. De
nektariën bevinden zich aan de binnenzijde van
de bloemkroon ter plaatse waar deze zich ver-
nauwt.

De plant heeft haar naam te danken aan de
helderwitte bessen. Meestal bevat iedere bes
twee zaden, die ook wit van kleur zijn. De
Sneeuwbes is een sterke struik, die praktisch
op elke grond gedijt en genoegzaam neemt met
een schaduwrijke plaats. Van de plant is een
aantal cultuurvormen gewonnen met verschil in
struikvorm en vruchtzetting.

Door de lange bloeiperiode is het een waarde-
volle bijenplant, die in augustus en september
nog massa's bijen aantrekt. Tot groot genoegen
van menige stadsimker wordt de struik veelvul-
dig gebruikt voor de aanleg van plantsoenen en
parken.

Arjen Neve

SNEEUWBES (Symphoricarpus racemosus

Michx. S. albus Blake):

A bloeiwijze, B doorgesneden bloem, C zaad,
D bessen.

IERSE IMKERFLITSEN

Van overheidswege wordt te weinig steun gegeven aan de bijenteelt, is de mening van Mr. Deasy, medewerker van The Irish Beekeeper, het voorlichtingsblad van de Ierse imkers, dat maandelijks verschijnt. De jaarlijkse financiële ondersteuning die we van het ministerie van landbouw ontvangen is sinds 1972 niet verhoogd en bedraagt slechts £500, terwijl alleen al de posttarieven in die tijd met 300% zijn gestegen! Ook is na toetreding tot de E.E.G. de ontginning van woeste gronden versneld ter hand genomen, worden bomen gekapt en verdwijnen veel heggen die op het platteland de landerijen omzomen. Door al deze activiteiten verdwijnen veel nektargevende planten en wordt het leefmilieu van veel insecten bedreigd.

De Ierse imkers zijn via hun regionale, zelfstandig opererende vereniging in een federatie samengebracht die als spreekbuis fungeert voor alle imkers. Momenteel telt Ierland om en nabij de 2500 imkers, die er gemiddeld elk zes volken op nahouden. Beroepsimkerij komt weinig voor; slechts 3% van de imkers heeft meer dan 50 volken. Hoewel Ierland geheel openligt voor de overheersende zuidwestenwind en dientengevolge hoge ogen scoort wat betreft de regen-

hoeveelheid is men er op het onderzoekcentrum te Clonroche in geslaagd, door met 75 volken rationeel te imkeren, over de jaren 1966 t/m 1979 een gemiddelde honingooft te bereiken van 30 kg/volk.

De manier van bijhouden lijkt weinig te verschillen van die bij ons. Het maken van broedafleggers wordt gepropageerd. Voor hun honingooft zijn de imkers aangewezen op het fruit en koolzaad in het voorjaar en de witte klaver als de temperatuur van de grond minstens 21 °C bedraagt. Een struik die ook bij lagere temperatuur veel nektar geeft is de braam. Ook naar de heide wordt gereisd, maar 1970 was het laatste jaar dat van deze dracht 10 pond per volk kon worden geslingerd.

Het type bij waarmee wordt gewerkt is een afstammeling van de donkere bij uit Noordwest-Europa. Er zijn proeven genomen met Italiaanse, Kaukasische, Buckfast-koninginnen en hybriden uit de USA, op zoek naar een produktief ras geschikt voor de plaatselijke omstandigheden. Het werd een enorm fiasco. Bij herhaalde pogingen gingen packages uit Amerika ten onder door hevige Nosema-aantasting en Acarine. Ook vergelijkingen tussen Buckfast-koninginnen en inheemse „zwartjes" vielen uit in het voordeel van laatstgenoemde. Uit het onderzoek heeft men de konklusie getrokken, dat meer sukses kan worden verwacht door voort te telen met het beste inheemse materiaal, i.p.v. het voortdurend invoeren van (aan de streek) vreemde koninginnen.

Uit: Irish Beekeeper and Beacaire.

Ko Zoet

verkoopadressen

Depot Friesland:

H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47, 8421 RP Oldeberkoop, tel. 05164-439. Open di. gehele dag, vrijd.middag, zat.morgen en na tel. afspr.

Depot Groningen:

Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8, 9626 TE Schildwolde, tel. 05982-1455. Open dagelijks, behalve vrijdag na 12.00 uur.

Depot afd. Assen:

J. H. Lubbers, Bosstraat 66, 9401 PV Assen, tel. 05920-17162.

Depot Klaas Geerts,

Middenwolderweg 2, 7951 EC Stap-horst, tel. 05225-1693.

Depot G. J. L. ten Cate:

Verzetstraat 60, 7671 GL Vriezenveen, tel. 05499-3040.

Depot Enschede:

H. H. Schutte, Sportlaan 22, 7541 BN Enschede, tel. 053-318165: afhalen: vrijdags van 18.00 uur - 19.00 uur.

Depot Reggedal:

H. J. Hanepen, de Hogenkamp 2, 7471 CW Goor, tel. 05470-5576.

Depot afd. Gorssel e.o.:

G. J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG Gorssel, tel. 05759-2468.

Depot Achterhoek:

B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle, tel. 05736-479.

Depot Winterswijk e.o.:

M. J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Winterswijk, tel. 05435-239.

Depot afd. Epe:

Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuuweg 7, 8161 CA Epe, tel. 05780-12317.

Depot Nunspeet:

Th. G. Veenstra, Schaeplaan 47, 8072 AR Nunspeet, tel. 03412-4037.

Depot Apeldoorn:

Coöp. WELKOOP, Jordensweg 57, 7391 KD Twello, tel. 05712-1531.

Depot Boerenbond-Nierbosch-Hees:

St. Agnetenweg 63, 6545 AT Nijmegen, tel. 080-777793.

Depot afd. Bunnik-Houten:

B. Th. Barten, Koningslaan 3, 3981 HP Bunnik, tel. 03405-1742.

Depot Noord-Holland:

H. S. Homburg, Velsersduinweg 165, 1971 ZB IJmuiden, tel. 02550-21530. Open dagelijks van 13.00-16.00 uur en na tel. afspraak; dondersdags gesloten.

Depot afd. Rotterdam:

A. Bakkert, Berglustlaan 49A, 3054 BB Rotterdam, tel. 010-183123; na tel. afspraak.

Depot Gouda e.o.:

J. Verboom, Spoorweg 4, 2841 LR Moordrecht, tel. 08127-2489.

Depot afd. Dordrecht:

W. A. Boevé Rigelhof 59, 3318 CX Dordrecht, tel. 078-171216.

Depot "Prommelsluis" afd. Schouwen-Duiveland:

C. L. v. d. Wekken, Provinciale weg 5, 4321 SM Kerkwerpe, tel. 01110-4821.

Depot Noord- en Zuid-Beveland:

J. Moerman, Abelenstraat 2, 4462 BR Goes.

Depot Walcheren:

Bieschopsstraat 25, 4353 BN Serooskerke, tel. 01189-1499.

Depot Zeeuws-Vlaanderen:

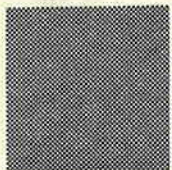
Iz. de Hullu, St. Jansdijk 10, Nieuwvliet, tel. 01171-1458.
K. J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat 20, Axel, tel. 01155-2720.

Depot Oirschot:

A. Pel, 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot, tel. 04997-2096.

Depot Zuid-Limburg:

J. Maraitte, Rijksweg 4a, 6325 PE Berg en Terblijt, tel. 04406-40309.

onderwijs demonstratie voorlichting

CURSUSSEN

Voor **beginners** opgeven bij:

- Afd. Bommelerwaard: J. P. Bijlard, Oenselsestr. 47, Zaltbommel. Tel. 04180 - 2547.
- Afd. Bunnik - Houten: mw. E. S. C. Kroes-Jasperse, Badorfstr. 45, Wijk bij Duurstede. Tel. 03435 - 4493.
- Afd. Ede: A. R. M. van Rooijen, Hermenshoek 4, Ede. Tel. 08380 - 11573.
- Afd. Gooiland: C. Maste, Gijsbrecht van Aemstelstr. 332a, Hilversum. Tel. 035 - 43250.
- Afd. Leiden: mw. T. Planting-Kuijper, Debussystr. 16, Leiden. Tel. 071 - 768289.
- Afd. Lunteren: R. van Laar, Achterstr. 53, Lunteren. Tel. 08388 - 3094.
- Afd. Zeist: B. Meeuwenoord, Zeist. Tel. 03404-18335.
- Afd. Zwolle: A. H. Hartman, Beukenallee 15, Zwolle. Tel. 05200 - 18867.

Voor **gevorderden** opgeven bij:

- Afd. Bommelerwaard: zie boven.
- Afd. Bunnik - Houten: zie boven.
- Afd. Ede: zie boven.
- Afd. Leiden: zie boven.
- Afd. Loenen a. d. Vecht: mw. A. Hartman, Angsteloord 52, Abcoude. Tel. 02946 - 3672.
- Afd. Zeist: zie boven.
- Afd. Zwolle: zie boven.

Voor **andere cursussen** opgeven bij:

- Afd. Apeldoorn: strovlechtskursus: N. Meboer, Oude Zwolseweg 70, Apeldoorn. Tel. 055 - 216218.
- Afd. Bunnik - Houten: strovlechtskursus, cursussen bijen en bestuiving, bijziekten en korf-imkeren: zie boven.
- Afd. Bunnik - Houten: cursus klein fruit: C. Pater Jzn., Achterdijk 22, Bunnik. Tel. 03405 - 1305.
- Afd. Velp: strovlechtskursus: M. Simon, J. v. d. Haagenlaan 2, Arnhem. Tel. 085 - 425514.
- Afd. West-Friesland: korfvlechten: mw. C. M. Longayroux - Buit, Hertog Albrechtstr. 64, Bovenkarspel. Tel. 02285 - 14018.
- Afd. Zwolle: zie boven.

HONING is PUUR natuur !
Welk ander voedingsmiddel nog meer ?

ZWERM-INFORMATIEBLAD

Rectificatie

De heer A. Groenendijk te Vlaardingen stelt er prijs op te melden, dat hij voor het in het Groentje van juli/augustus j.l. op pag. 170 afgedrukte en door hemzelf ontworpen zwerm-informatieblad terecht het copyright claimt. De daarop wijzende aanduiding "© A.G. mei 1980" is toevallig helaas bij het clicheren weggevalen. Waarvan hierbij acte!

Redactie

Bij de honinggoogst 1981 lieten ook de dames zich niet onbetuigd is de mening van de heer A. L. Longayroux te Bovenkarspel. Als bewijs fotografeerde hij zijn echtgenote mevr. C. M. Longayroux-Buit.

Dat zij op het gebied van de bijenteelt nog wel iets anders kan dan ontzegelen blijkt aan het eind van het rijtje cursussen in de kolom hier-naast.

**Het nieuwe telefoonnummer
van het Bijenhuis is**

**08370 - 2 27 33
(meerdere lijnen)**

INZENDEN VAN KOPIJ

U bespaart de redactie veel werk door de kopij te typen op A4-formaat, met 1½ regel afstand en ruime marge.

MET HET GROENTJE OP REIS

FRANKRIJK

Tijdens een vakantietrip naar de landstreek Les Landes (Parc des Landes) ten z.w. van Bordeaux knipte Izaak J. van Cruijnigen uit Ber-

gen op Zoom **de voorplaat van dit nummer** op een imkersboerderij nabij de plaats Belin. De vier letters op de vier kasten geven duidelijk weer waar het allemaal om begonnen is: HO-NING.

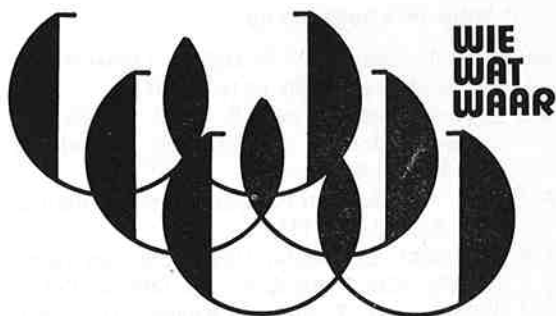
Bijgaande foto's maakte hij van de vestiging van een groot-imker in de Haut-Médoc ten n.w. van Bordeaux bij de plaats St.-Laurent. Deze imker heeft zich wellicht gespiegeld aan

de sfeer van de Bordeaux-wijnen waar de kreet „chateau” op ieder wijnboerderijtje prijkt, maar slaagde er in voor zijn bijen een waarlijk koninklijke omgeving te scheppen. Van zijn

circa 600 volken had hij er trouwens maar enkele tientallen „thuis” staan. De rest was ondergebracht bij boeren in de omgeving.

Het opschrift „De bijenhouders van de Haut-Médoc” doet echter vermoeden dat het „Koninkrijk van de Honing” op het „Landgoed van de Bijen” geen éénmanszaak, maar een coöperatieve aangelegenheid is. RED.

Het is nu wel ongeveer zeker wie er op de voorplaat van het mei-nummer in actie zijn, omdat we het van een familielid hoorden. De heer G. van Amersfoort te Loenen (Gld) liet er tenminste geen enkele twijfel over bestaan: de linker imker is Joost van de Pla uit Hien bij Dodewaard en de rechter is Geurt van den Brink uit Bennekom, die kennelijk bij Joost op bezoek was, want de opname is gemaakt in een bongerd te Hien. We nemen het allemaal graag aan, alleen weten we nog niet door wie en wanneer de foto is ontstaan. En zeker weten, dat geldt nu eenmaal voor deze rubriek.

Hieronder staat overigens een nieuwe opgave voor de liefhebbers. De dame stamt regelrecht uit het Bijenhuis-archief. Wie neemt de handschoen op?

Ik rook pijp. U ook? Maar wie ben ik?

Het nieuwe telefoonnummer
van het Bijenhuis is

08370 - 2 27 33
(meerdere lijnen)

BIJENTEELT IN:

CANADA

VAN HET LAND VAN MELK NAAR HET LAND VAN HONING

Eén enkel bijenvolk kan op bloemrijke, in de luwte van de Rocky Mountains gelegen prairies van Alberta in één maand tijd 100 kg honing bij elkaar vliegen. Wist u dat? En dat je als imker in deze streek jaarlijks een half miljoen potjes honing uit de raten kunt slingeren? Siebe Greidanus wist dat. Hij had voor zijn huwelijk op de bijenfarms van zijn twee broers in Alberta gewerkt en daar aan het imkervak geroken. Daarna werd hij melkveehouder in Tzum bij Franeker.

In het koeien melken heeft Siebe Greidanus nooit echt schik gekregen. „Siebe praatte altijd maar over Canada en over het imkervak,” vertelt zijn vrouw Rena, „maar ik wilde niet emigreren. Ik ben een stadsmens en wilde mijn leven niet gaan slijten op de stille prairies van Alberta. Daarbij hadden wij in Tzum een mooie boerderij van 50 ha waar wij een goed bestaan hadden. Nu woont daar een broer van Siebe. Die heeft een ligboxenstal gebouwd en houdt er meer dan 100 koeien. Toen ze ons in 1973 vroegen om enige tijd naar Canada te komen omdat een van de broers van Siebe ziek was, zag ik dat als een lange vakantie-trip. Maar het is een blijvertje geworden. Wij zijn niet meer teruggegaan.”

Na eerst enige jaren met zijn broers te hebben samengewerkt, begon Siebe een eigen bijenfarm in High-River, even ten zuiden van Calgary. Evenals zijn broers houdt hij 2.500 bijenvolken. Voor de Canadese imker begint het seizoen in april. Dan reizen Siebe en zijn broers naar het warme, 2.000 km zuidelijker gelegen Californië,

om daar bijen te gaan halen. In Canada laat men namelijk de bijen niet overwinteren. Elk voorjaar kopen zij op „fok”-bedrijven in Californië nieuwe volken en nieuwe koninginnen. (Zie beide artikelen van Jos Beerlink in het Groentje van okt. en nov. 1980. RED.) Per bak is ongeveer 1 kg (= 10.000 bijen) nodig die f 25 kost. Daarbij komt nog f 10 per koningin. Voor de drie broers betekent dat jaarlijks een uitgave van een kwart miljoen gulden, waarbij nog de transportkosten van drie trucks over 2.000 km komen. Geen wonder dat de gebroeders plannen hebben om toch proberen te nemen met overwintering van bijen zodat ze alleen koninginnen behoeven aan te kopen.

De bijenvolken worden in het voorjaar uitgezet op de standplaatsen in groepjes van 20 tot 30 volken. Siebe heeft in zijn territorium, dat een straal heeft van 100 km, ongeveer 100 standplaatsen die zo zijn gekozen dat de bijen een korte vliegafstand hebben naar de bloesem. Het is gebruikelijk dat de eigenaar die de standplaats beschikbaar stelt 60 potjes honing krijgt, wat overeenkomt met één procent van de opbrengst.

De eerste maanden werken de bijenvolken vooral aan de eigen ontwikkeling. Om voldoende ruimte voor nieuw broed te krijgen plaatst de imker op de eerste bak een tweede etage. Omdat de koningin per dag 2.000 eitjes één voor één in de raten kan leggen, ontwikkelt het volk zich in korte tijd tot een leger van 50.000 bijen dat in de droge, lange warme julidagen onafgebroken op honing vliegt. „In juli krijgen wij hier 70 procent van de honing”, zegt Siebe. „Er zijn zelfs volken die op één mooie julidag tien kg honing binnenhalen”. Om voldoende opslagruimte voor de honing te krijgen worden dan op de onderste twee bakken nog drie etages geplaatst, zodat elk volk nu vijf etages ter beschikking heeft. De derde bak is al gedeeltelijk een honingbak, de vierde en vijfde zijn geheel bestemd voor honingopslag. Siebe heeft in juli 12.500 bakken in het veld en dagelijks zijn dan niet minder dan 12,5 ton bijen voor hem aan het werk.

De oogsttijd begint hier in de tweede week van juli. De bovenste twee bakken zijn dan vol met honing en worden verwisseld voor twee bakken met lege raten. Dat gaat erg eenvoudig. De dakplaat wordt eraf genomen en verwisseld voor een zwarte dakplaat die is bestreken met een bijenverdrijvende pasta. Zodra de zon de zwarte dakplaat verwarmt, verdampt de pasta en die damp verdrijft de bijen uit de bovenste bakken. Dan worden de bakken snel verwisseld en wordt de oorspronkelijke dakplaat er weer opgelegd. Dit „oogsten” gebeurt verscheidene keren per jaar. De volle bakken worden met de vrachtauto naar de farm gebracht, waar ze worden opgeslagen onder een temperatuur van meer dan 30 graden Celsius. Vanuit die opslagruimte gaan ze naar de centrifugehal waar tijdens het seizoen continu wordt geslingerd met vier centrifuges. Per dag komt men dan aan een productie van 5.000 tot 6.000 kg honing die voorlopig wordt opgeslagen in een kelder. De oogsttijd loopt door tot oktober.

Er zijn volken die per jaar 150 kg honing leveren; anderen komen niet tot ontwikkeling en leveren niets op. De gemiddelde opbrengst ligt daar ergens tussen. Siebe is tevreden met een gemiddelde opbrengst van 75 kg per volk. Maar hij heeft 1.200 vaten liggen van 280 kg (zie foto) en hij hoopt dat het meezit en hij die vaten grotendeels vol krijgt. Dat komt dan neer op een opbrengst van 200 tot 250 ton honing en dat is ongelooflijk veel als je daar even over nadenkt. Om eenzelfde hoeveelheid melk in zo'n korte tijd te produceren zouden wel 200 koeien nodig zijn. De ijver van deze kleine beestjes blijkt ook uit het feit dat de 125 miljoen bijen van Siebe Greidanus gemiddeld elk twee gram honing binnenhalen en dat komt overeen met 20 keer het eigen lichaamsgewicht. Geen wonder dat er zo veel bijen worden gehouden in deze omgeving. Alleen al de beroepsimkers van Alberta (met meer dan 300 volken) houden in totaal 160.000 volken. En de jaarlijkse honingproductie ligt tussen de 15 en 20 miljoen kg. Door het droge klimaat is tevens de kwaliteit van de honing erg

goed. Siebe: „In Nederland is de luchtvochtigheid hoger waardoor de honing te donker van kleur is. Naast de honingopbrengst is er nog een opbrengst aan was van één kg per volk die bij een prijs van f 4 per kg nog een aardige nevenopbrengst van f 10.000 oplevert.

In de zomermaanden is het erg druk op de bijenfarm. Ook Rena helpt dan mee en verder worden een paar losse krachten aangetrokken. Eén van hen is de Wageningse stagiaire Marius van Dam (zie foto) die razend enthousiast is over de bijenhouderij hier en zelf ook al 60 bakken heeft staan. In oktober worden de bijen afgemaakt en bergt men de onderste bakken op in het magazijn. Eind oktober is alles opgeruimd en kan de familie met vakantie. Het werk in de wintermaanden beperkt zich tot het repareren en onderhouden van de kasten en de rekken. De nieuwe kasten maakt Siebe trouwens ook zelf. De drie gebroeders Greidanus rekenen op een gezamenlijke honingopbrengst van 750 ton. Het is niet eenvoudig om zo'n grote hoeveelheid af te zetten tegen de streefprijs van ongeveer f 2 per kg. De beste kwaliteit klaverhoning levert geen problemen op. Die wordt geëxporteerd naar de firma Mellona in Santpoort. Maar Mellona is niet geïnteresseerd in wat minder zachte koolzaadhoning en om die tegen de streefprijs af te zetten moet heel wat werk worden verzet. Siebe heeft zelfs nog 40 ton van vorig jaar die niet is verkocht. Hij heeft nu opkopers in verscheidene landen gevraagd een bod te doen. Gaat de kwaliteit door het bewaren niet achteruit? Siebe: „Deze honing heeft een zo laag vochtgehalte dat die zonder kwaliteitsverlies jaren bewaard kan blijven.” De kwaliteit van de partij wordt op een laboratorium onderzocht. Naast het vochtgehalte speelt daarbij de bloemsoort, die wordt bepaald via de aanwezige stuifmeelkorrels, een grote rol.

Hoe zijn de emigratie-ervaringen van Rena? „In het begin woonden wij op de prairie en ik kreeg daar al snel last van heimwee. Ook de kinderen hadden het moeilijk. Toen wij na een half jaar terug gingen naar Nederland dacht ik: nooit meer naar Canada, ik blijf nu in Friesland. Maar toen mijn man vroeg het nog eens een tijdje te proberen ben ik weer gegaan, al was het met lood in mijn schoenen. Zolang wij op de prairie woonden kon ik absoluut niet wennen. Toen verhuisden wij naar High-River. Wij wonen hier nu even buiten het dorp op een groot stuk nog niet ontgonnen prairie met veel bomen erop. Toen ik hier introk was het alsof ik na lange tijd weer thuis was en vanaf de eerste dag heb ik het er naar mijn zin.” Kwam het door het nieuwe huis, de schitterende natuur hier en de vele bomen, of door de leuke contacten die jullie hier hebben met 30 uit Nederland afkomstige families? Rena:

„Ik denk dat ik ongemerkt ook heb geleerd om buiten te wonen. Ik ben nu meer dan vroeger geïnteresseerd in het buitengebeuren, in de tuin, het bedrijf en de bloeiende planten op de prairie. Ik ben gewoon een buitenmens geworden, de stad ontgroeid.”

Ad Wijdeven, Arnhem

Dit artikel verscheen eerder in de Boerderij van 1 okt. 1980. Om de serie van Evert Termeer over de bijenteelt in Canada (Groentje dec. 1980, jan. en febr. 1981) aan te vullen gaven zowel de schrijver als de betreffende redactie hun welwillende toestemming het integraal over te nemen, met dien verstande dat drie van de vier foto's hierbij voor het eerst worden afgedrukt.

Redactie

imkers agenda

- 14 november Discussiedag Carnicateelt, Utrecht (zie okt.no., p. 230).
- 21 november West-Overijsselse Honingkeuring, Emmeloord (zie dit no., p. 255).
- 21 november Dag Ziektebestrijdingsteams (de voorzitters van de teams krijgen hierover bericht).
- 3 april 1982 Algemene Vergadering VBBN, Wageningen.

Het **CONTACTORGAAN VOOR BIJENTEELT-LERAREN** geeft informatie voor **alle** imkers.

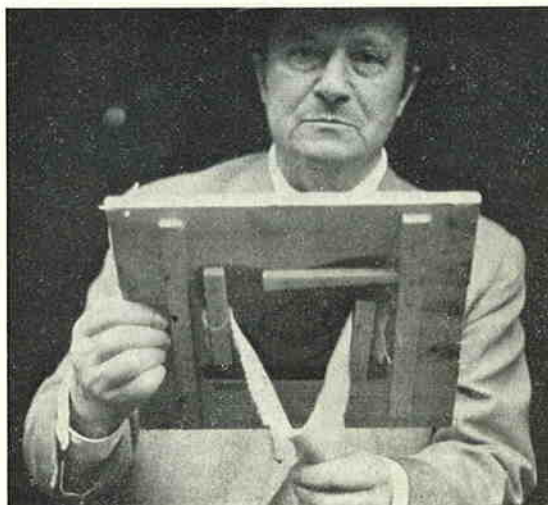
Bel of schrijf naar het Bijenhuis.

Abonnement **slechts f 6,50** per jaar.

EVENEMENTEN OVER DE GRENS

BIBBA-CONGRES 1981 CELLE, BRD

Voor de eerste keer in het bestaan van de British Isles Bee Breeders' Association (BIBBA) werd van 17 (16) tot 19 (22) juli een congres gehouden buiten de Britse eilanden en in het kader van de EEG georganiseerd door dr. J. P. van Praagh van het Bijeninstituut te Celle in West-Duitsland. Bij het begin van het **voorges** kwamen de Engelsen in Bremerhaven aan, opgewacht door drie Duitse en drie Nederlandse congresgangers. We brachten een bezoek aan Das Alte Land, een gebied aan de westelijke oever van de Elbe, tegenover Hamburg, bekend om zijn fruitteelt en prachtige vakwerkhuisen. De heer Vagt van de Obstbauversuchsanstalt in Jork leidde ons daar rond. (Zie over hem een artikel in *Deutsche Bienenwirtschaft* 6/1965. RED.) Na het bezoek aan een groot fruitteeltbedrijf te Esteburg gingen we naar Gut Daudieck, waar een demonstratie van volken met achterbehandeling werd gegeven. Daarna vertrokken we naar een beroepsimker, die duizenden korven heeft. Het was een belevenis te vernemen en te zien hoe de korfimkerij op zo grote schaal wordt bedreven. We bezochten daar ook een reisstand van 100 Kanitzkorven en één met 200 Lüneburger korven. De volgende dag gingen we naar Holtermann, een zaak in imkersartikelen en brachten we een bezoek aan de heer Stöckmann, die zijn manier van imkeren uitgebreid uiteenzette en een zelfontworpen kast demonstreerde. Vervolgens naar Celle, waar in hotel Celler Tor het **eigenlijke congres** zou beginnen. 's Avonds kwamen de andere deelnemers, w.o. een tiental Nederlanders met o.a. mevr. Rive en dhr. Pettinga. Het congres werd officieel geopend door dhr. **Cooper**, voorzitter van de BIBBA. Hij memoreerde het ontstaan van deze organisatie, toen 17 jaar geleden drie imkers de hoofden bij elkaar staken uit bezorgdheid over het verloren gaan van goede eigenschappen bij de bijen. Men be-

Dipl. Biol. W. Vagt van de Obstbauversuchsanstalt, Bienenabteilung, der Landwirtschaftskammer Hannover te Jork.

hoeft geen bijzonder ras te telen, maar moet wel de goede genen bewaren voordat deze verloren gaan. Daartoe wilde men binnen een verenigingsverband gebruik maken van verschillende opvattingen en ervaringen. Aan het slot van de avond werden nog een viertal films vertoond. Zaterdag brachten we 's morgens een bezoek aan het **Bieneninstituut**, waaraan ook een beroepsopleiding voor imkers verbonden is, het museum en de tuin met drachtplanten en diverse soorten bijenkasten. 's Middags hield de Noor **Villumstad** een lezing over de **bijenteelt in Noorwegen**. De winning van honing is in sommige delen van het land in de zomer met lange dagen en zon enorm. In 1980 bedroeg de gemiddelde oogst per volk wel 78 kg. In augustus is de heide belangrijk met gemiddeld 13 kg per volk op een totaal gemiddelde van 20 à 30 kg per volk. Voor de kasten wordt een hoge dubbele bodem gebruikt i.v.m. de sneeuwval. Omdat er wel één meter sneeuw op het deksel kan vallen, gebruikt men gaasbodems ter voorkoming van te veel vocht in de kast. (Zie ook *Bijenteelt in Scandinavië door Ard Giling, Groentje apr. 1981. RED.*) Men probeert zowel Carnica's, Buckfast-bijen als inheemse bijen te houden. Twee gebieden in Z-Noorwegen worden beschouwd als een genen-pool van de beste en zuiverste inheemse bijen, terwijl een klein gebied aldaar is gereserveerd voor de Buckfast-bij. Daarna kwam prof. **Ruttner** aan het woord. Hij sprak over **koninginneteelt-technieken**. Als men op koninginneteelt overgaat, moet men volgens een programma werken en nooit iets aan het toeval overlaten. Het voorjaar is de beste tijd om er mee te starten. Er moeten veel darren zijn. Om larven alleen als er voldoende dracht is en er een paar mooie dagen achter de rug zijn. Men moet ook nagaan hoeveel koninginnen men wil hebben. Ruttner vertelde ook hoe men koninginneteelt kan bedrijven met zo min mogelijk verlies aan honing. Het invoeren van een koningin blijft riskant. In mei-juni is de kans op acceptatie het grootst, midden augustus het minst.

Imkermeisterin Frau Englert toont een korf in het Bieneninstituut te Celle.

's winters broed? Broed in de wintertros geeft immers een verhoogd suikergebruik? Men kan zich dus indenken dat broedaanzet toch meer overlevingskansen biedt, al gaat dit ten koste van het voer. Möbus concludeert: broed is een noodmaatregel. Als bijen op honing overwinteren komt er veel water vrij. Als ze niet kunnen vliegen komt er roer. De oplossing is: broed aanzetten, dan is de temperatuur hoger en is er minder vocht. Daarna hield dhr. **Gerig** uit Zwitserland een voordracht over **veranderingen in de volkssterkte en het ontstaan van winterbijen**. In juni-juli heeft een bijenvolk in het Zwitserse Mittelland een dieptepunt en in Tessin een hoogtepunt (tamme kastanje). De Carnica's verliezen in de winter meer bijen dan de Nigra's. Teruggang van de groei van een volk in augustus-september komt door de aanzet van darrebroed. In de nazomer en herfst zijn de werksters te verdelen in kortlevende zomerbijen en langlevende winterbijen.

Een klein gedeelte van de duizenden korven op een beroepsimkerij in het Alte Land.

's Avonds vertelden de heren **Cooper** en **Van Praagh** aan de hand van dia's nog iets over **darrenverzamelplaatsen**, die men moet zoeken in gebieden met warme, opstijgende lucht. De laatste dag van het congres maakten mev. **Englert** en haar staf ons op het Bieneninstituut vertrouwd met de **koninginneteelt**, zoals die in Celle wordt bedreven. Er kunnen daar in één volk wel 60 of meer koninginnen worden gekweekt. 's Middags sprak dhr. **Möbus** uit Schotland over **winterzit en winterbroed**. Hij had proeven gedaan met sterke en extra sterke volken, met en zonder styroporomhulsel. Om dit te onderzoeken werd het volk 's winters opengemaakt als het zacht winterweer was. Wanneer er broed was werd dit gemeten. Waarom is er

EIGENSCHAPPEN:

kortlevend
werken hard
alle taken enz.
vetlichaam nauwelijks
ontwikkeld
verdwijnen eind oktober

langlevend
zijn niet actief
eten alleen pollen
vetlichaam sterk
ontwikkeld
verdwijnen in het voorjaar
verzorgen broed in de late winter

FAKTOREN, DIE VAN INVLOED ZIJN IN DE NAZOMER:

omgeving
temperatuur
relatieve vochtigheid
daglengte

in de kast
stuifmeel
nektar
honing
aangeboren ritme
broed

Tenslotte sprak dhr. **Gnädinger**, voorzitter van de Deutscher Imkerbund, over **bijenwetten in West-Duitsland**. De bestrijding van slechts enkele bijeziekten is bij de wet geregeld. Als het verlies van bijen gering is of als de oorzaak onbekend is, is het niet mogelijk de ziekte aan te pakken. Het bijenvolk heeft een natuurlijke weerstand bij ziekte en wanorde:

1. Antibiotische stoffen in honing, stuifmeel, koninginengelei, propolis en op het lichaam van moer en werksters.
2. Het gedrag van de bijen, die alles schoonmaken in de kast en de raten; ze verwijderen zelfs zieke larven.
3. De mogelijkheid om het volk te herstellen door nieuwe raten te bouwen en broed aan te zetten.
4. Het zwermen; ongeveer 50% van alle volken zwermt en vernieuwt zichzelf.

vervolg op pag. 247

FORUM BIJENWEIDE IN DOETINCHEM

Tijdens een bijeenkomst van de imkersverenigingen Achterhoek-Liemers op 17 maart 1981 te Doetinchem werd een gedachtenwisseling gehouden, voorafgegaan door enkele inleidingen van het zestal forumleden. **Rijksbijenteeltconsulent ir. J. J. Pettinga** stelde onder meer:

Vroeger was de bijenweide niet het grootste probleem van de imker. Tegenwoordig wel door het gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen, de verlaging van de grondwaterstand en het verdwijnen van houtwallen en singels. Veel groeiplaatsen van drachtplanten zijn door deze ontwikkeling verloren gegaan. Roggeakkers met korenbloem en klaproos en tarweakkers met herik zijn vervangen door maïsvelden waarin al het onkruid wordt doodgespoten. Natuurterreinen en heidevelden werden met behulp van kunstmest ontgonnen, na zonodig te zijn ontwaterd. De teelt van klaver, boekweit en oliezaden nam sterk af. De bijen zijn nu veel meer dan vroeger aangevoerd op voedselplanten in beplantingen van bomen en struiken, vooral in nieuwe landschappen en stadswijken. Om de bijenweide te verbeteren is goed overleg nodig tussen imkers, drachtplantencommissies en allerlei instanties, waarbij soms meerdere belangen tegelijk gediend kunnen worden.

Een nieuwe houtwal met drachtplanten is niet alleen zinvol voor de bijen, maar ook voor het landschap. Beplantingen geven tevens beschutting aan landbouwgewassen, zodat de meeropbrengst in het midden van de percelen het verlies aan de randen opheft. Bovendien levert een houtwal hout, dat tot boerengeriefhout en bij toenemende energieschaarste als brandstof kan dienen. Veel houtige drachtplanten zorgen voor een mooie bloei en bieden vogels en andere kleine dieren voedsel en nestgelegenheid. Bij regelmatig onderhoud is een houtwal of singel alleszins acceptabel. Ter vergelijking kan het succes van de landelijke knotwilgactie dienen.

Uit de inleiding van **de heer W. Overmars, consulentschapswaardenbouw Staatsbosbeheer in Gelderland**, het volgende:

Bij het ontwerpen van beplantingen dient rekening gehouden te worden met het landschap ter plaatse. In principe worden er b.v. in het buitengebied van een ruilverkaveling langs wegen en percelen bomen en struiken geplant, die daar van nature thuishoren en passen bij het klimaat, de grondsoort en de waterstand. Bij de soortenkeuze wordt uitgegaan van gemiddeld 25% drachtplanten. In of aan de rand van bebouwde kommen en bij erfbeplantingen kunnen meer, vaak uitheemse soorten aangeplant worden, zoals acacia en hoogstam-fruitbomen.

Aanvraagformulieren voor subsidie van erfbeplanting zijn verkrijgbaar bij de kantoren van Staatsbosbeheer. Buiten ruilverkavelingen wordt maximaal 40% van de kosten gesubsidieerd, binnen een ruilverkaveling is dit 70%. Bij de aanvraag moet wel een ontwerp (kaartje met soortenlijst) worden gevoegd. Het ontwerp kan worden gemaakt door een plaatselijke hovenier, de Heidemij of de Grontmij. Consulentschapswaarden Overmars, zelf imker, stelde voor dat de bijenverenigingen de drachtbronnen (hoofd- en basisdrachten) in hun omgeving zelf in kaart brengen als hulpmiddel bij het overleg met de verschillende instanties.

Samenvatting discussie:

Aanplant van meer dan 25% drachtplanten in ruilverkavelingen e.d. is in het algemeen niet mogelijk, gezien de genoemde natuurlijke omstandigheden en omdat ook andere belangen een rol spelen. Deze kwestie kan niet alleen vanuit de bijenhouderij worden benaderd. Binnen het SBB is een werkgroep gevormd, die nagaat welke boomsoorten geschikt zijn. Iep en wilg zijn beperkt bruikbaar vanwege ziekten. Er wordt wel veel populier aangeplant, omdat deze boom een snelle jeugdgroei heeft en daardoor snel voor beschutting en aankleding van het landschap kan zorgen. Om dezelfde redenen worden vooral in de beginfase van een nieuwe beplanting veel „wijkers“ (struiken die enige jaren na de aanleg van een beplanting weer moeten worden gekapt) geplant. De soorten die men hiervoor gebruikt groeien snel (wilg) of zijn goed bestand tegen wind (meidoorn). Wanneer deze de „toekomst-bomen“ (b.v. eik, es en iep) gaan verdrrukken moeten ze gerooid worden. Door meer in groepen te planten kan dit enigszins worden voorkomen, maar dat geldt dan alleen voor bredere singels en bosjes. Het aanplanten van één of enkele soorten kan een gebied eentonig maken. Door overleg van verschillende belangengroepen is eenzijdigheid van het landschap in velerlei opzicht heel goed te voorkomen.

Uit een verslag van G. Hollander te Kilder.

Bijen-limerick

*Een moeder uit de Gelderse dreven
was jarenlang vruchtbaar gebleven
en eens op een dag
kreeg zij kinderbij-slag
daar is zij toen stil van gaan leven.*

Dee. El.

vervolg van pag. 246

Er zijn bijenwetten voor Amerikaans vuilbroed, mijtziekte en nu ook voor de Varroa. Voor ieder volk waarmee gereisd wordt moet de imker een gezondheidsverklaring aanvragen. Het reizen met bijen is in de Bondsrepubliek noodzakelijk i.v.m. de moderne landbouwmethoden en het gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen. Wat de bestrijding van de Varroamijtziekte betreft boekt men met de K 79-methode bijna 10% succes wanneer het volk niet te veel is aangestast. Gnädinger hoopt toestemming te krijgen dit middel te mogen toepassen via de veearts. „Overigens verspreidt het Europees vuilbroed zich momenteel in Engeland, terwijl ook de invoer uit Australië is verboden wegens de Kasjimir-virusziekte,“ aldus een Engelse deelnemer. De heer **Pettinga** voegde daar enkele mededelingen over de Nederlandse situatie aan toe. Hierna werd het zeer geslaagde congres gesloten. Het **nacongres** bestond uit een bezoek aan het openluchtmuseum te Cloppenburg en een boottocht naar het bevruchtungsstation op het Waddeneiland Norderney.

J. M. van Heest-Verloop, Delft

Nationale Imkersdag 1981

Apeldoorn

(Foto's: P.A.M. van Dongen)

EEN OUDE IMKERSFAMILIE

Bijen houden is de familie Hartkamp niet vreemd, hetgeen blijkt uit oude geschriften, waarin reeds veel over bijen en bijenvolken wordt geschreven. Zo werd onder meer een oude almanak uit 1806 getoond, waarin op de lege bladzijden aantekeningen waren gemaakt over aantallen volken en zwermverhindering.

Een van de bekendste imkers in de familie was wel Tante Jantje, een zuster van Hartkamps grootvader, die omstreeks 1815 met een kapwagen op de Drentse heide rondreed om zo haar 200 volken in de gaten te kunnen houden. In die wagen sliep ze ook vaak. Hartkamps vader hielp in z'n jongensjaren deze tante nog al eens en... als je eenmaal met imkeren begint, blijf je er mee doorgaan. Het was dan ook niet verwonderlijk, dat, toen deze ongetrouwde tante overleed, Hartkamps vader haar volken overnam en hiermee verder imkerde. Die tante bezat ook een hele grote honingpers, die nu te zien is in het Provinciaal Museum te Assen.

De families Hartkamp leefden allemaal in de omgeving van Steenwijk. Hartkamps vader vertelde altijd, dat Tante Jantje langs de zandweg Steenwijk-Wapse vroeger een lange lage stal had, waar de bijen 's winters stonden. Het veen in die omgeving was een prachtig drachtgebied, omdat het vochtig was. Er werd veel boekweit en haver verbouwd. Tussen de haver groeiden korenbloemen, die een goede drachtbron vormden.

„Tja,” zegt Hartkamp met een veelbetekenende blik, „dat was daar een best gebied. Wat kon je daar een honing halen!” Er is nog wel wat van dat wilde terrein over n.l. Olde Markt-Kalenberg, dat nu natuurreservaat is. De bijen kunnen daar het hele jaar blijven staan, want er is altijd wel wat te halen in dat moerasgebied. Ja, die moerassen herinnert Hartkamp zich nog prima. Hij was eens op bezoek in een turfstekershutje en de grond was daar zo veerkrachtig door het veen, dat toen het erg onweerde zijn klompen op de grond stonden te dansen.

In zulke drassige gebieden, waar het wilgeroosje een belangrijke drachtbron is, zette men de korven altijd op een dikke laag riet om alles droog te houden. Ook Hartkamps vader had in de zomer ca. 150 korven en hij deed dus niet veel onder voor de bekende Tante Jantje. Over het inwinteren van de korven nog het volgende:

men gaf de volken een schijf van een suikerbrood en bevestigde zo'n plak tussen de raat. (Een suikerbrood was een groot blok vaste suiker). In het voorjaar werden de bijen gevoerd met honing met iets melk er door en men gaf niet meer dan wat ze per dag op konden. Dit ging door tot het wilgeroosje bloeide en dan konden de bijen het zelf wel af.

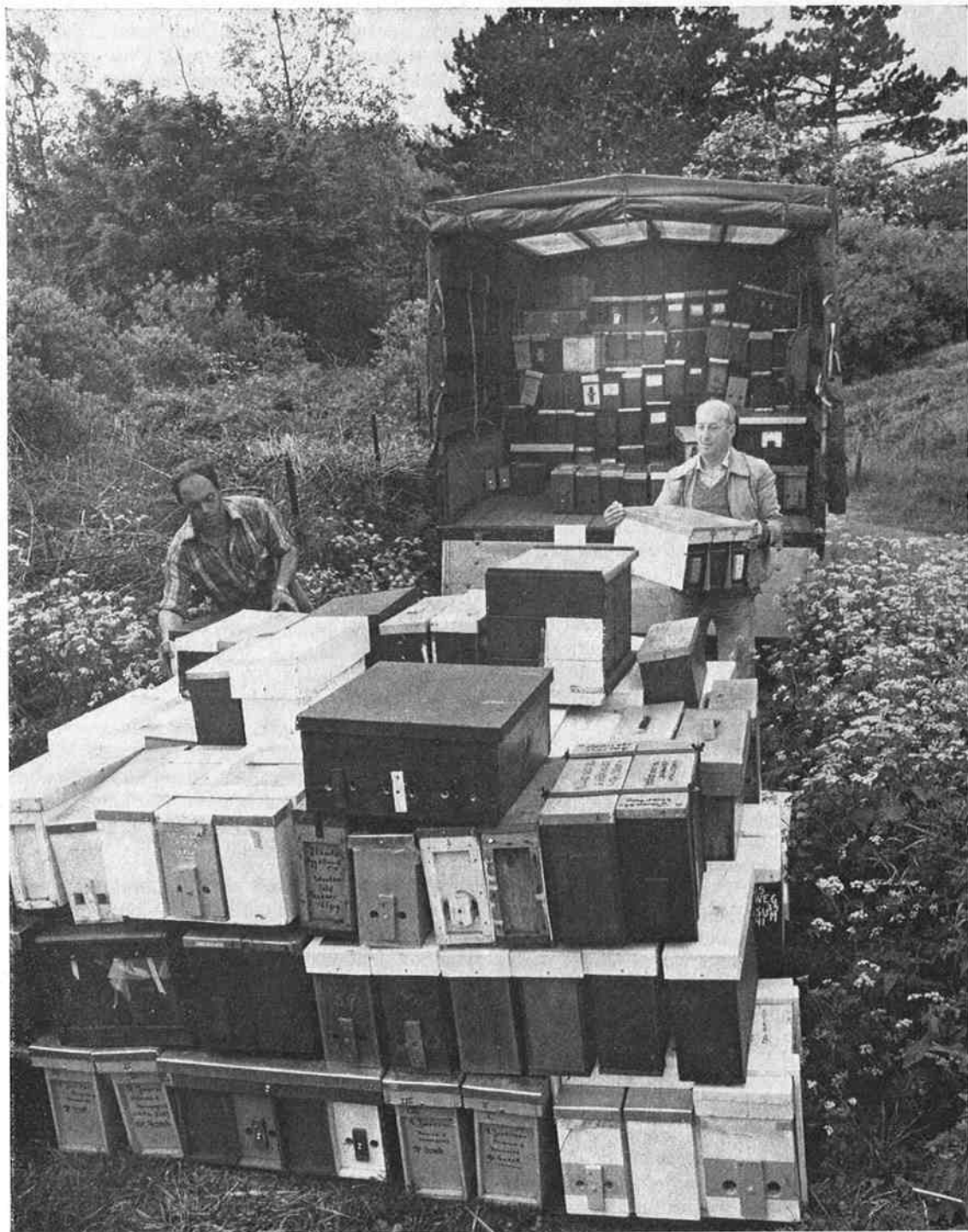
Omstreeks 1910 werd de imkersvereniging Frederiksoord opgericht, de voorzitter was een oude dienstmakker van vader Hartkamp uit 1870. Deze vereniging pakte de zaak meteen goed aan en begon een stal te bouwen waar veel onderzoek werd gedaan met kasten en speciale korven. Hartkamp herinnert zich de Lüneburger korf (met honingkamer), de Gravenhorster boogkorf (met losse raampjes), de Kanaal-kast (met achterbehandeling) en de Pannekoek-kast, die aan de buitenkant met stro bekleed was.

Een erg goed jaar was, zo weet hij zich te herinneren, het jaar 1910. Het was toen warm weer en elke avond onweerde het. De bijen haalden zó goed op de heide, dat er korven waren met 86 pond honing er in. De volken die uit deze korven gejaagd werden hadden na 10 dagen alweer 40 pond honing gehaald. In het jaar 1915 stonden hun volken onder Bruinehaar in de gemeente Vriezenveen. In totaal stonden er daar op de veenheide wel 3 à 4000 korven achter aarden wallen in de luwte. Er werd toen zoveel honing gehaald dat men kuilen onder de korven moest graven! Ook hier (gemeente Rheden) stonden destijds veel korven. Hartkamp herinnert zich, dat er bij het Klaphek ca. 400 volken stonden en op Terlet wel 2 à 3000.

Hartkamps vader heeft de familierelaties eens uitgezocht en daaruit bleek, dat de familie al imkers kende omstreeks het jaar 1750. Het is dan ook niet verwonderlijk dat je vaak hoort: dat moet je Hartkamp maar eens vragen. De redactie wil de heer Hartkamp hartelijk bedanken voor zijn medewerking aan dit verhaal en spreekt tevens de wens uit, dat wij hem nog lang in goede gezondheid in ons midden mogen hebben.

Uit het jubileum-no. 1930-1980, 6e jg. no. 3, aug. 1980, van „De Bijenstal”, het orgaan van de afd. Velp e.o.

De redactie van het Groentje vond dit gesprek met het oudste lid van de afdeling interessant genoeg voor een bredere lezerskring en vroeg in oktober 1980 toestemming voor overname, waarop door een duidelijk misverstand eerst in april 1981 positief werd gereageerd. Spijtig genoeg was Pieter Hartkamp toen juist op 91-jarige leeftijd overleden. Wij hadden het hem van onze kant graag gegund dat hijzelf er nog kennis van mocht nemen, maar hopelijk is het alsnog een eerbewijs aan deze wel zeer uitzonderlijke imkersfamilie.

Het was een goed jaar voor Schiermonnikoog. Op het bevruchtungsstation werden veel kastjes afgeleverd. De grootste aanvoer was op zaterdag 20 juni. Niet minder dan 439 volkjes staken toen de wijde plas over. Piet van der Zee zorgde er met zijn vrachtauto voor, dat ze vanaf de boot verder het eiland op kwamen. Laden, afladen en sjouwen. Het was me het karweitje wel voor heer Geskes en de zijnen. En

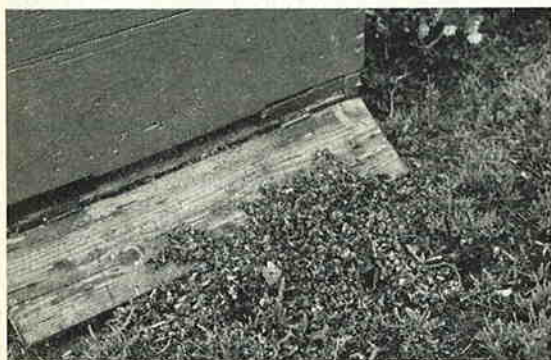
dat een hele lieve lange zomer door. Daar mag op groot formaat wel eens even vol bewondering bij worden stilgestaan.

Op de foto van J. Tuin te Rotterdam is de oogst van die gedenkwaardige 20e juni overzichtelijk vastgelegd. Bijenteeltleraar A. de Smidt uit Achlum (rechts) is samen met transporteur Piet (links) druk bezig de duizenden reizigers eindelijk vaste grond onder de voeten te geven.

NOSEMA EN INWINTERING

Welke imker denkt 's zomers al aan de inwintering? De meeste imkers niet, want de gedachten zijn meestal bij de zomerdracht. Toch zijn er imkers die zich zorgen maken of ze wel of niet naar de heidedracht moeten gaan. Opmerkingen als: „Je verliest toch wel veel bijen op de heide” en „Ze broeden niet meer” worden veel gehoord. Kennelijk wil men toch de winter in met sterke volken. Wie de literatuur volgt raakt er van overtuigd dat sterke volken de beste overwinteringskans bezitten!

Hoe krijg je de omstandigheden zo optimaal mogelijk, vraagt iedere imker zich dikwijls af. Iedereen weet dat een late stuifmeeldracht erg belangrijk is voor een bijenvolk. In mijn situatie, waarin ik geconfronteerd ben met de „Nosemaplaag”, werd ik nog eens extra met de neus op de feiten gedrukt dat een goede inwintering van groot belang is. Na enkele jaren van uitproberen wil ik mijn inwinteringswijze graag eens aan de collega-imkers kwijt. Ondanks de Nosema-ellende heb ik de afgelopen jaren geen bijenvolken door deze vervelende ziekte verspeeld.

Dood volk op de heide

Ik heb er voor gezorgd dat ik in de herfst veel stuifmeelleveranciers heb. De beste is m.i. de klimop: *Hedera Helix arborea* Hort. Deze klimop, welke het ook als struik uitstekend doet in de tuin, bloeit soms tot in december. De bijen bezoeken deze klimop graag en er komt een vracht stuifmeel af. De gemeente waarin ik woonachtig ben heeft deze klimop in bloembakken geplaatst als heester.

Mijn vraag was altijd: „Hoe kan ik er voor zorgen dat de bijen deze laatste stuifmeeldracht zo goed mogelijk opslaan?” Het stuifmeel moet immers zo dicht mogelijk bij het broednest zitten. Ik winter de volken nu op de volgende manier in:

Bij het afvoeren van de bijen voor 1 oktober voer ik 10 à 11 kg suiker, niet meer, want dat is m.i. niet nodig. Vaak heb ik in het verleden bij een gift van 14 kg per volk de kantramen in het voorjaar moeten verwijderen, omdat deze stampvol voer zaten, ze ruimte in beslag namen en dus belemmerend werkten voor de uitbreiding van het broednest! Als de bijen het voer voor de winterzit krijgen zitten ze op 9 broedkamerramen. Het voer kan hier gemakkelijk in opgeslagen worden! Als de volken de suiker hebben opgeslagen hang ik midden in het broednest een mooi uitgebouwd raam, 't liefst een raam dat niet of nauwelijks bebroed is. Dat raam heb ik 's zomers door de bijen laten uitbouwen en komt nu mooi van pas. Nu blijkt, en ik heb dit gedurende een aantal jaren gecontroleerd, dat de koningin dit raam onmiddellijk belegt met eitjes. Het broednest wordt hierdoor automatisch vergroot en het grote voordeel is dat het late stuifmeel van de *Hedera* keurig midden in het broednest wordt opgeslagen.

Ik denk dat veel imkers een beetje vreemd zullen aankijken tegen deze drastische ingreep zo laat in het jaar, maar de ervaring heeft geleerd dat de bijen dit op prijs stellen, want ze hebben nog nooit mijn vertrouwen in deze vorm van inwintering beschaamd door als „Nosema besmette volken” dood te gaan. En waar gaat het de kleine imker met een paar volken om? Hij wil zijn volken in het voorjaar toch immers zien vliegen?

Dat ik in het voorjaar nog enkele kunstgrepen toepas kan in een volgend artikel nog eens nader toegelicht worden.

De schrijver houdt 20 jaar bijen met een bestand van doorgaans 8 volken, maar heeft de laatste jaren erg veel last van Nosema. Elk jaar stuurt hij bijen op naar de Ambrosiushoeve om deze te laten onderzoeken. Hij ontsmet de kasten en raten op de voorgeschreven wijze, maar is nog steeds niet Nosema-vrij.

A. F. Klaver, Drachten.

Reacties van imkers met soortgelijke ervaringen zijn welkom. RED.

Afbeeldingen maken het „Groentje” aantrekkelijker!

Tekeningen, zwart/wit foto's, kleurenfoto's, negatieven en dia-positieven zijn altijd welkom.

PRAKTIJKLES GEVORDERDEN

Van de werkzaamheden die werden verricht tijdens de cursus gevorderden onder leiding van de heer A. Kraai heb ik enkele foto's gemaakt, waar onder deze van de laatste praktijkles in de tuin van de cursusleider, die bezig is een nieuwe leggende moer uit een van zijn speciale koninginnekastjes in een kooitje te doen om haar te kunnen invoeren in een moerloos volk.

W. F. G. Groot, De Steeg

COMPLIMENT

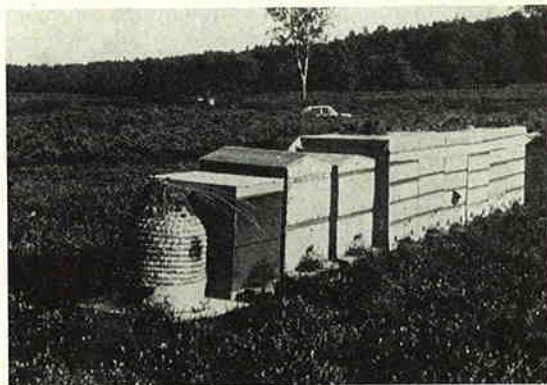
Hiermee wil ik U danken voor de fantastische cursus Bijenteelt voor Beginners te Alkmaar. Ze werd door de Heer B. Dekker gebracht met een geduld, blijmoedigheid en kennis van zaken, die bewondering afdwingt. Ik heb zelden een cursus gevolgd, die zo fascinerend was als deze, natuurlijk mede door het feit, dat de bij op zich zo boeiend is. Met hartelijke dank.

Groeneveld(?), Bergen.

IMKERSVERDRIET

De fabelachtige verhalen 40 tot 50 pond honing van een volk spraken mij wel aan. Ik ging ook bijen houden en zag al die potjes honing al bij mij op de plank staan. Drie jaar geleden was het zover, er waren bijen + kast. Oktober 1978 ingewinterd met 12 kg suiker, wachten tot 1979. Waarachtig, ze waren de winter doorgekomen. Ik zag visioenen van potjes honing, maar niet één potje vol. De tweede kast kwam, ingewinterd met 25 kg suiker. 1980, dat kon niet slechter zijn dan vorig jaar. Eén volk ging naar de koolzaadvelden. Hoera, honing: elf potjes! Ze stonden in de keuken, ik zo trots als een aap met zeven jongen. De lindebomen moesten nog bloeien en aan het einde van het seizoen de heide, dus wat kon mij gebeuren. Nou vergeet het maar, in juni ging het regenen, één bui, maar die hield wel aan tot de Kerst. In juni 25 kg suiker en in september weer 25 kg suiker ingevoerd, het kostte alleen maar geld. Acht hongerzwermen gehad, die maar weggegeven; wat moest ik

er mee doen, ik had geen kasten. Het kon niet slechter en toch waren er imkers die honing hadden, ik snapte er niets van. Er was in 1980 op de honingmarkt te Eerbeek zelfs heidehoning! Mijn bijenhouderij werd langzamerhand een groot vraagteken. In februari begonnen de bijen te vliegen, de crocussen bloeiden en er werd stuifmeel gehaald. Eind april ging weer een kast naar het koolzaad, optimistisch als ik was met twee honingkamers erop, ze moesten ook nog uitgebouwd worden. De vorige twee jaar was er niets gehaald, dus ook niet gebouwd. Het was prachtig weer en ik geloof dat iedere imker tevreden was, ik in ieder geval wel. Er kwamen 26 potjes honing, eindelijk werd de droom van potjes honing op de plank waarheid. Nu nog de lindebloesem en de heide. Toen de linde ging bloeien begon het ook weer te regenen. Ik ging niet voeren, want tussen de buien door vlogen er ook bijen met stuifmeel, dus volgens mijn kleine imkersverstand ook met honing. De bloeiende heide kwam in zicht en weer een volk meegegeven. Niet zo optimistisch als bij het

„Gemengd bedrijf” op de heide bij Eerbeek in augustus 1977.

Foto: H. A. A. Steverink, Gaanderen.

koolzaad met twee honingkamers, maar met één honingkamer. Deze was wel uitgebouwd, dan konden ze gelijk honing verzamelen en hoefden ze niet eerst te bouwen. Het was een groot volk, 10-raams en bezet met broed. Ik zag alweer volle planken honing. Na vijf weken kwamen de bijen terug, de kast was behoorlijk zwaar, maar de teleurstelling groot, er was niet zoveel honing maar wel enorm veel broed. Een kennis van mij haalde de honingkamer eraf. De dekplaat lag los, ik zou gelijk slingeren, dan hoefde de honing niet verwarmd te worden, want die was nog warm van de kast. De teleurstelling ging over in woede, waarom? Wel, de raten die ik uit de honingkamer haalde waren mijn raten niet, mijn raten zijn horizontaal bedraad. Jonge raten gebouwd bij het koolzaad, de raten die er uitgehaald werden waren vertikaal bedraad en er waren er zelfs zonder draad; er was er

één zonder dwarslatjes aan de onderkant en vier moesten er nog uitgebouwd worden. Ik had van alle ramen drie eetlepels verzegelde honing verspreid door de kamer. De hele opbrengst was één potje honing! 50 pond honing van één volk! Vergeet het, zulke wondervolken bestaan niet meer. Wanneer ik nu weer zo'n verhaal hoor, dan zeg ik, er zit 20 pond van een andere kast bij. Misschien mijn honing? Ik weet het niet. Er zal wel genoeg gestolen worden, hele kasten heb ik mij laten vertellen. En de klachten in het Bijenhuis zijn te controleren. Waar is mijn honing??? Want waar broedt zit kan geen honing zitten. Andere imkers van onze Vereniging hebben wel honing, van twee kasten ca. 30 pond. Het valt mij mee dat ik in elk geval kunstraat heb teruggekregen, maar de naam van die eigenaar staat er niet op, net zomin als mijn naam niet op mijn kunstraten staat. Ik zal maar niet schrijven wat ik allemaal gedacht en gewenst heb, want dan was het Groentje zo vol. Zijn er nog meer die het overkomen is, laat ze er melding van maken; misschien worden de afdelingen wakker en wordt er beter gecontroleerd. Ik weet het niet meer, maar zo zal de lol er voor vele imkers snel af gaan. Dit noem ik imkersverdriet of heeft U er een andere naam voor?

J. C. Bentink

Er zijn hier duidelijk geen beginners aan het werk geweest, mevrouw Bentink. In elk geval blijft ook voor dit misdrijf het naschrift gelden, dat het treurige verslag van een dergelijk misdrijf in het vorige Groentje op pag. 229 afsluit. RED.

KENIA

In Kenia zijn een aantal stammen die al sinds onheuglijke tijden bijen houden en waarbij de primitieve bijenteelt en de produkten daarvan in de samenleving een belangrijke plaats innemen, o.a. ter bereiding van alcoholische dranken. Op het totaal van de bevolking is het aantal imkers echter maar klein. Ook imkers uit de minder traditioneel gebonden bevolkingsgroepen houden hun bijen vaak op een primitieve manier. De zgn. „log hives”, dat zijn uitgeholde boomstammen van ca. 1 meter lengte en 40 cm doorsnede worden horizontaal op een verhoging geplaatst of, wat vaker het geval is, hoog in de bomen gehangen. Het oogsten gebeurt door zeer sterk beroken van het volk en het wegbreken van de raten, zodat de honing nogal verontreinigd raakt door stuifmeel en broed. Ook de was wordt door verkeerde winningsmethoden vaak commercieel minder waardevol. De overheid tracht d.m.v. een beekeeping-project verbetering in deze situatie te brengen en propageert het houden van bijen, te meer daar de inheemse flora veel grotere oogsten kan opleveren dan nu

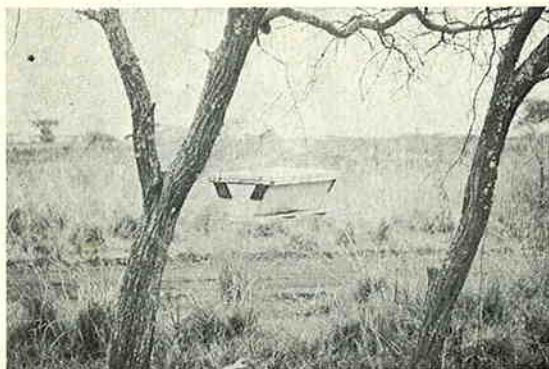

Een voorbeeld van de primitieve methode, zoals deze door de verschillende stammen wordt toegepast. De „log hives” worden in de bomen gehangen tegen diefstal en schadelijke dieren. De foto werd genomen bij het Meru Nat. Park.

het geval is, hoewel Kenia met een jaarlijkse honingproduktie van 10.000 ton in dat opzicht toch nog een redelijke plaats inneemt onder de Afrikaanse landen. Mede door gebrek aan kennis en financiën bij veel imkers, alsook door het agressieve karakter van de Afrikaanse bijen zijn veel bedrijfsmethoden zoals wij ze kennen er minder geschikt. Een kast die de laatste tijd in opkomst is, is de zgn. „Kenia top bar hive”, een in doorsnee trapeziumvormige kast met slechts een aantal toplatten, waarbij de raten door de schuine wanden niet aan de kanten vastgebouwd worden. Deze kast wordt aan ijzerdraad opgehangen, onder meer tegen de in droge gebieden rijkelijk aanwezige honingdassen. De voordelen van deze kast zijn: geen vaste bouw meer, eenvoudig te maken zonder dat zeer nauwkeurige maten gelden, goedkoop, oogst van zowel honing als was in redelijk zuivere toestand, weinig kennis nodig om de bijen in te houden en eventueel manipuleren met het volk op beperkte schaal mogelijk, o.a. moerrooster

Op de farms, die meestal van Europese eigenaars zijn of waren, wordt van meer moderne technieken gebruik gemaakt. Hier een van de vele kleine bijenstalletjes met Langstroth-kasten op de farm van mr. Nightingale te Njoro.

De farms zijn naar Europese begrippen enorm groot en de eigenaars kunnen het zich permitteren stukken land speciaal voor de bijen in te zaaien. Eén van de in opkomst zijnde kasten is de trapeziumvormige „Kenia top bar hive”, met slechts bovenlatjes in de breedte. De opname werd eveneens gemaakt op de farm van mr. Nightingale.

en raten uitwisselbaar. Al met al een kast die uitermate geschikt lijkt voor de in Kenia bestaande omstandigheden.

In april van dit jaar verbleef ik voor biologisch veldwerk in Kenia en was ik in de gelegenheid het een en ander van de bijenteelt aldaar te zien, waarvan hierbij een kort verslag met foto's.

Jan Piet Kaas, Amsterdam

Bijen-limerick

Een dar (zonder vader!) in Ter Heyde,
wist dat een buurman z'n oma verleide.
Kort voor z'n zus hem vermoordde,
was 't z'n moeder die 't aldus verwoordde:
„Door jouw toedoen kreeg 'k geen jongens,
wel meiden”.

J. A. Verdoorn, Erm.

Namen en adressen die van belang kunnen zijn voor imkers?

Dat en nog veel meer vindt u in de nieuwe **AKTIVITEITENGIDS**.

Verkrijgbaar door overmaking van f 3,70 t.n.v. Bijenhuis Wageningen, onder vermelding van „Aktiviteitengids”.

WIJ GEEDENKEN

Op 25 augustus overleed ons trouwe lid **Lambertus Massier** op de leeftijd van 90 jaar. Hij was DE honingverkoper van de weekmarkt te Epe en daarmee DE propagandist voor de imkerij. Een markante figuur is van ons heengegaan.

Bestuur en leden,
afd. Epe.

Hierbij geven wij kennis van het plotselinge overlijden op 12 september van de heer **Willem Hermanus van Zadelhoff** op de leeftijd van 69 jaar. Hij was vele jaren bestuurslid en de afdeling is hem dan ook grote dank verschuldigd. Ons medeleven gaat uit naar zijn vrouw en kinderen, die wij alle sterkte toewensen met dit verlies.

Bestuur en leden,
afd. Eerbeek.

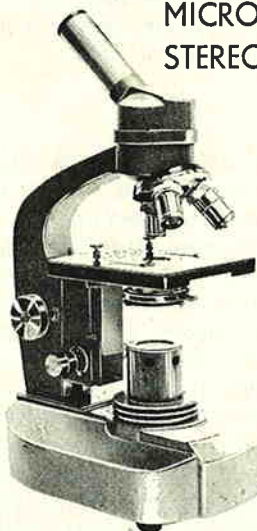
Op 19 september overleed zeer plotseling de heer **R. Hoffies**. Hij was 51 jaar lid van onze afdeling, waarvan 40 jaar als voorzitter. Wij zullen zijn nagedachtenis in ere houden.

Bestuur en leden,
afd. Uithuizen e.o.

euromex

**MICROSCOPEN
STEREOMICROSCOPEN**

HOGE OPTISCHE
KWALITEIT

RELATIEF LAGE
PRIJS

LEVENSLANGE
GARANTIE

Op verzoek zenden wij
U gaarne onze uitge-
breide catalogus.
Prijzen vanaf f 335,-

EUROMEX microscopen b.v.

Utrechtseweg 250 - Postbus 736 - 6800 AS Arnhem
Telefoon 085-42 12 51 — Telex 75042

HONING is PUUR natuur !

Welk ander voedingsmiddel nog meer?

AKTIE IN DE regio

VEEL PRIJZEN IN EERBEEK

Aangezien dhr. Schwieters in 1980 de G. J. Pannekoek-wisselbokaal na 20 jaar definitief in bezit kreeg, was het dit jaar W. H. van Zadelhoff die een nieuwe wisselbokaal beschikbaar stelde voor de bestverzorgde heideraathoning. Deze werd gewonnen door dhr. Jansen te Borculo. *(De heer Van Zadelhoff kon de eerste uitreiking op 26 september helaas niet meer meemaken; hij overleed juist twee weken tevoren, zoals in „Wij Gedenken” wordt vermeld. RED.).*

Eerste prijzen gingen naar: Van Holland, Veenendaal (3 x); Schwieters, Dedemsvaart; Jansen, Borculo (2 x); Dijkstra, Emmeloord; Zwijnenberg, Eerbeek; Veldhoen Wilp; Westhof, Loenen; Bijenhuis, Wageningen.

Tweede prijzen: Van Holland; Schwieters; Jansen; Zwijnenberg; Westhof; Beens, Driebergen (2 x); Van der Laan, Emmeloord; Meboer, Apeldoorn; Hartjes, Gendt; Van Dam, Jubbega. Totale aanvoer: 28 korf- en 20 kastvolken, 1500 p raathoning en 3800 flacons.

WESTOVERIJSELSE HONINGKEURING

Deze jaarlijks terugkerende keuring wordt georganiseerd door de afdeling Emmeloord op zaterdag 21 november in het Buurthuis Espelervaart te Emmeloord en is uitsluitend bestemd voor de afdelingen van Overijsel-West. Er is een wisselbeker beschikbaar voor de beste afdeling. Behalve de keuring zijn er ook diverse andere activiteiten op deze dag, die om 10 uur begint.

AFDELING DE WIJK VIERT FEEST

Eind 1981 gaat afdeling De Wijk haar 70-jarig jubileum vieren. Op dinsdag 15 december is er een feestavond in café Wittink aan de Dorpsstraat, waarop ook enkele oud-leden worden gehuldigd en de opening van een speciale bijenteelttentoonstelling zal plaatsvinden. De expositie is vervolgens elke avond geopend van 19.30 tot 23 uur en op zaterdag 19 december tot de sluiting om 18 uur. Nadere informatie op de ledenvergadering van 17 november!

MEDEDELINGEN

- 17 november Afd. HAARLEM e.o. - Lezing P. van Zalinge, voorz. Wereld Natuur Fonds, afd. Kennemerland, „De relatie milieu, bij en bloem.”
- 27 november Afd. LEIDEN e.o. - Film(s) over bijen en bijenhouden door P. Versteeg uit Voor-schoten.
- 10 december Afd. GOOILAND - Bingo-avond; inf. C. Maste, tel. 035-43250.

IN- en VERKOOP van alle soorten Nederlandse honing. Gebruikte Simplexkasten en Korven. Mede, Bijen-waskaarsen, Honingwafels, Stuifmeel, Honingsnoepjes enz. **C. v. Holland, Dijkstraat 18, 3904 DJ Veenendaal**, tel. 08385-13795, b.g.g. 10202.

BIJENSTAND „DE GRUBBE”

P. L. LAUMEN-WOUTERS, Grijzenrubben 63, 6361 GL NUTH (Limburg).

Kan u alles leveren voor de bijenteelt o.a. **kunstraat** à f 18,50 per kg. **Bijenkasten** en **onderdelen**. Prijslijst op aanvraag gratis toegestuurd.

Tel. 04447 - 3183 Nuth. Maandag-zaterdag 9-18 uur.

Tel. 045 - 52408 Brunssum. Dinsdag - zaterdag 9-18 uur.

Banknr. N.M.B. Brunssum 65.77.13.228.

Gironr. Nuth 4444518.

BIJENSTAND „DE BIJENKORF” sinds 1897. Ruime sortering **IMKERSMATERIALEN** en **SPECIALITEITEN**, **HONINGSLINGERS** enz.

Ook in **HONING** zijn wij ruim gesorteerd, nl. **KLAVERHONING** f 6,— p. kg. **ZOMERHONING** f 5,15 p. kg. **ACACIAHONING** f 6,50 p. kg. **BOEKWEITHONING** f 6,— p. kg. Alles inclusief B.T.W. Minimum-afname 15 kg. Bij afname van 200 kg **EXTRA KORTING**.

Ons magazijn is geopend van **MAANDAG** tot en met **ZATERDAG**. (Dagelijks van 8 tot 20 u.) Alleen op donderdag zijn wij gesloten.

U kunt dan wel in onze depots terecht:

J. v. Breukelen, Dorresteinweg 4, Soest (Utr.)

J. v. Lokhuizen, Rijnsburglaan 10, Heerde (Gld.)

„DE BIJENKORF”, Hoevelakenseweg 144

3783 WK Terschuur (bij Amersfoort).

Tel. 03426-1978 - Postrekeningnr. 2622.

Bijenstand Fa. H. T. van Dam & Zn., Jubbega (Fr.), tel. 05165 - 13 82 kan U alles leveren voor de Moderne Bijenteelt.

Kunstraat, Bijenwoningen en Onderdelen uit eigen werkplaatsen.

Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen.

Tevens voor wederverkoop diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten. Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

H.H. IMKERS

Zendt vanaf heden al uw

RUWE RAATWAS

rechtstreeks of in verenigingsverband naar

HONINGZEMERIJ

W. van 't LAND

Barneveld, tel. 03420 - 12607

Desgewenst KUNSTRAAT terug.

* U zult zien, wij betalen de hoogste prijs.

De grootste collectie bijenboeken vindt u in Uw Bijenhuis.

Verras de imker in Uw familie met een nieuw bijenboek. Wij maken het U deze maand wel heel gemakkelijk! Doe een giro-overschrijving met het (de) gewenste BOEKNUMMER(S) en het bijbehorende BEDRAG. Na ontvangst wordt het bestelde per omgaande aan U verzonden.

Wilt U het nog sneller, zend dan een giro-betaalkaart of betaal-cheque met dezelfde gegevens.

DE GENOEMDE PRIJZEN ZIJN INCLUSIEF PORTO EN VERPAKKING.

1. De Bonte Berm, Dr. P. Zonderwijk	f 32,25
2. Een boekje open over Honing	„ 9,50
3. Bijen en Bijenhouden, de Roever	„ 71,—
4. Bijenhouden kunt U ook, Aalders	„ 15,—
5. Bijenhouden met succes, van Gool	„ 52,50
6. Bijen, Stuifmeel, C. Wade	„ 23,50
7. Camillus en de honingbij, D'Aubioul	„ 7,25
8. Drachtplantengids, L. G. M. Hensels	„ 25,—
9. Goede Raad/t bij Honing, Y. v/d Woerd	„ 9,50
10. De Honingbij, von Frisch	„ 23,50
11. Honingscheikunde	„ 26,—
12. Korfvechten, T. Brekermans	„ 16,—
13. Kijk op Bijen, W. Oudshoorn	„ 16,—
14. De Oude Imkerij, B. Jacobs	„ 11,50
15. Werkboek Bijenhouden, J. J. Speelziek	„ 25,—
16. De Wonderbaarlijke Bijenstaat	„ 41,75
17. Zig - Zag de Bij, kinderboekje	„ 11,50

DUITS-TALIGE BOEKEN

18. Aufbau und Umbruch, E. Schehle	„ 11,50
19. Pr. Bienenzucht, W. Oetting	„ 11,50
20. Der Schweizerische Bienenvater	„ 69,50
21. Der Honig, Maurizio	„ 66,50
22. Imkern mit dem Magazin	„ 46,—
23. Ihr name ist Apis, Rudiger	„ 25,75
24. Imkerfibel, Pohl	„ 22,50
25. Pollensammeln heute, B. Dany	„ 13,25
26. Zuchttechnik und Zuchtauslese, Rüttner	„ 25,50

ENGELS-TALIGE BOEKEN

27. Anatomy of the Honeybee, H. A. Dade	„ 65,50
28. Dictionary of Beekeeping terms, Dr. E. Crane	„ 34,—
29. Honey, Dr. Eva Crane	„ 89,50

BIJENHUIS - WAGENINGEN

GEOPEND iedere werkdag van 8.30 - 12.30 en van 13.30 - 17.30 uur; maandagmorgen gesloten, zaterdagmorgen open van 9.00 - 12.30.

Adres: Grintweg 273, 6704 AP WAGENINGEN.

Tel. 08370 - 2 27 33 (meerdere lijnen).